

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POMOC OBĚTEM TRESTNÉ ČINNOSTI

Autor práce: Josef Lávička

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Josef Kříha, PhD.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2022

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Josef Lávička

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Pomoc obětem trestné činnosti

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Protection for Victims of Criminal Activity

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Josef Kříha, PhD.

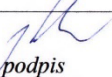

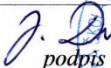
Datum zadání bakalářské práce: květen 2021

Cíl bakalářské práce:

Hlavní cíl práce je formou teoretického vhledu objasnit základní pojmosloví a východiska zkoumané, kriminologicky orientované tematické oblasti. Vedlejším cílem práce je za využití empirického kvantitativního výzkumného šetření detekovat stav informovanosti a znalosti oslovených respondentů, nacházejících se v postavení obětí trestných činů o aktuálních intervenujících formách odborné pomoci ze strany dotčených státních a nestátních orgánů a organizací.

Student: Josef Lávička	30.4.2021 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Josef Kříha, PhD.	25.5.2021 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	25.5.2021 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	21.5.21 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	31.5.2021 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Josefu Kříhovi, PhD. za cenné rady, připomínky, trpělivost a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

LÁVIČKA, J. *Pomoc obětem trestné činnosti: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2022. 41 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Josef Kříha, PhD.

Klíčová slova: trestný čin, oběť, viktimizace, poškozený, trestná činnost, psychologické poradenství, právní pomoc.

Věcná část bakalářské práce (dále jen „práce“) má ambici formou teoreticko-empirického vhledu objasnit a identifikovat celospolečensky i odborně aktuální problematiku pomoci obětem trestné činnosti. V teoretické části práce jsou definovány, popsány a rozebrány důležité pojmy, jako je oběť a poškozený, stanovuje typy oběti jak podle aktuální právní úpravy, tak i podle dostupných literárních zdrojů. Jsou uvedeny psychické následky, s nimiž se oběti trestné činnosti po prožitém traumatu musí vyrovnávat. V práci je též řešeno, jaké formy pomoci mohou oběti trestné činnosti očekávat a jaká práva mají možnost vymáhat dle platného právního předpisu zákona o obětech trestných činů. Poukázáno je i na některé subjekty, na něž se mohou oběti trestné činnosti obrátit. V rámci samostatných a empirických orientovaných subkapitol práce jsou formou dílčích a zevšeobecňujících závěrů vyhodnoceny konkrétní výstupy a navrženy možnosti ke zlepšení současného stavu.

ABSTRACT

LÁVIČKA, J. *Protection for Victims of Criminal Activity: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2022. 41 pp. Supervisor: Mgr. Josef Kříha, PhD.

Key words: Crime, Victim, Victimization, Injured, Criminal Activity, Psychological Counseling, Legal Aid.

The Factual Part of the Bachelor Thesis (hereinafter referred to as the “Thesis”) has the Ambition to Clarify and Identify the Current Social and Professional Issues of Assistance to Victims of Crime in the Form of Theoretical and Empirical Insight. The Theoretical Part of the Thesis Defines, Describes and Analyses Important Concepts, Such as Victim and Damaged, Determines the Types of Victims Both according to Current Legislation and Available Literature. The Psychological Consequences that Victims of Crime have to Deal with after Experiencing Trauma are Listed. The Thesis Also Addresses what Forms of Assistance Victims of Crime can Expect and what Rights they have the Opportunity to Enforce under the Applicable Law of the Act on Victims of Crime. Some Entities to which Victims of Crime can Turn are also Pointed out. Within the Framework of Independent and Empirical Oriented Subchapters of the Thesis, Specific Outputs are Evaluated in the Form of Partial and Generalizing Conclusions and Options for Improving the Current Situation are Suggested.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika práce.....	10
2 Pojem oběť	12
2.1 Pojetí oběti a poškozeného.....	12
2.1.1 Pojetí oběti ve viktimologii.....	12
2.1.2 Pojetí oběti v trestním právu	14
2.1.3 Pojem poškozený	17
2.2 Práva oběti.....	18
3 Dopad trestného činu na psychiku obětí.....	20
3.1 Typologie obětí	20
3.2 Psychické následky na obětech trestné činnosti.....	21
4 Mýty a předsudky o obětech.....	24
5 Druhy pomoci obětem trestných činů.....	27
5.1 Profesionální pomoc.....	27
5.2 Psychologická odborná a laická pomoc	28
5.3 Právní pomoc	29
6 Subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů.....	30
6.1 Policie České republiky.....	30
6.2 Probační a mediační služba.....	31
6.3 Bílý kruh bezpečí	31
6.4 Další neziskové organizace	32
7 Empirická část	33
7.1 Cíle výzkumu	33
7.2 Výzkumné otázky a hypotézy	33
7.3 Soubor respondentů výzkumu.....	34
7.4 Analýza výsledků výzkumu	35
8 Návrhy a doporučení	42
Závěr.....	46
Seznam použitých zdrojů	48
Seznam zkratk	51
Seznam tabulek a grafů	52
Seznam příloh	53

Úvod

Zločin je stejně starý jako lidstvo samo. Svědčí o tom důkazy o něm i o snahách, jak zločinu předcházet, které je možno nalézt v historických pramenech během celých dějin. Při jejich studiu si nelze nepovšimnout, že osobě pachatele byla vždy věnována mimořádná pozornost, zatímco oběť trestného činu byla obvykle na okraji zájmu. Právě tato skutečnost byla důvodem, proč si autor této práce zvolil problematiku obětí za téma práce, kterým je pomoc obětem trestné činnosti.

Osobnost oběti nestála po dlouhou dobu v centru pozornosti kriminologických disciplín ani práva. Samotný pojem „oběť“ nebyl v právním řádu České republiky dlouho zakotven. K tomu došlo až relativně nedávno, v návaznosti na evropskou legislativu, kdy se začalo o problematice obětí více hovořit. V této souvislosti je možno pozorovat stále se zvyšující tlak na provedení potřebných legislativních úprav práv obětí trestné činnosti a jejich ochrany.

Otázka obětí trestných činů a jejich pomoci získává na aktuálnosti tím, jak se v turbulentním prostředí mění kriminální scéna, závažnost a množství trestných činů i méně negativnějších dopadů, které mají vliv jak na jedince, tak i na celou společnost. Předkládaná práce se věnuje okruhům, které jsou i v dnešní době poměrně málo řešeny, navzdory faktu, že zahrnují řadu relevantních otázek.

Postavení oběti je pro procesní trestní právo důležitou součástí a přínosem, když představuje obrovský zdroj relevantních informací o spáchaném trestném činu a rovněž o jeho pachatelovi. Nejde tedy jen o subjekt, kterému je potřeba a nutné pomoci, ale i naopak, sám představuje pro stát a příslušné státní orgány pomoc při řešení kriminality.

Snad je to projevem jakési psychické obrany jednotlivce. Kdyby si totiž toto riziko člověk připustil, bylo by mnohem složitější žít ve společnosti, u které se předem předpokládá, že je pro něj nebezpečná. Avšak, když už k viktimizaci dojde, je oběť trestnou činností natolik ovlivněna, že neumí racionálně zpracovávat všechny informace, které se jí nabízí. V tomto momentě je důležité, aby zde byl někdo pro oběť v jejích složitých životních etapách a situacích poznamenaných trestným činem. Někdo, kdo ji dokáže tímto obdobím převést tak, aby trpěla co nejméně, ať již to bude někdo jí blízký nebo i odborník, např. v podobě sociálního pracovníka či odborníka neziskové organizace (např. psycholog).

Oběť se poté, co byla vystavena trestnému činu, nachází v poměrně komplikované situaci, a je proto naprostou nutností těmto osobám pomoci a ulehčit jim jejich život tím, že se jim poskytne adekvátní pomoc. Postupně se proto rozšiřují možnosti jak pomoci, tak bohužel poškozování. Pachatelé trestné činnosti stále častěji využívají nové metody, jak druhým ublížit. Proto se také obor viktimologie považuje za dynamickou vědu a neměla by stagnovat v rámci výzkumu, ani při pomoci obětem. Lze věřit, že díky této práci se autorovi práce podaří sesumarizovat poznatky o obětech trestné činnosti a především poukáže na některé možnosti, jak obětem efektivně pomoci, a také dostatečně odškodnit způsobenou újmu.

1 Cíl a metodika práce

Hlavním cílem práce je formou teoretického vhledu objasnit základní pojmosloví a východiska zkoumané, kriminologicky orientované tematické oblasti.

Vedlejším cílem práce je za využití empirického kvantitativního výzkumného šetření detekovat stav informovanosti a znalosti oslovených respondentů, nacházejících se v postavení obětí trestných činů, o aktuálních intervenujících formách odborné pomoci ze strany dotčených státních a nestátních orgánů a organizací.

Práce je souhrnně kategorizována do čtyř částí, a to na metodologickou, teoretickou, empirickou a návrhovou (diskuse). Nejprve bylo důležité shromáždit veškeré teoretické poznatky a informace k řešené problematice. Jde o kapitoly 2 až 6, přičemž je zde řešena problematika obětí trestného činu, její viktimizace, následků, které si po zažitém trestném činu nese, jakož i nastínění možností pomoci obětem trestného činu. Bylo zjištěno, že se rozlišuje jak laická, tak profesionální čili odborná pomoc, kterou poskytují akreditované subjekty.

Nosným zvláštním právním předpisem je zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o obětech TČ**“), který se stal součástí českého právního řádu rokem 2013, a od té doby prošel několika novelizacemi. Tento zákon společně i s dalšími právními předpisy se stal jedním z důležitých zdrojů, které napomohly zpracování kapitol 2 až 6. Využito bylo také několik literárních zdrojů, převážně od českých autorů, jako je např. Čírtková, která se věnuje problematice trestných činů z hlediska policejní (kriminální) psychologie. V teoretické části proto byla aplikována metoda analýzy, syntézy a komparace, kdy bylo možno teoreticky objasnit problematiku obětí trestných činů a také identifikovat po teoretické stránce, jaké jsou jim nabízeny možnosti pomoci. Jde např. o psychologické, sociální, právní poradenství či restorativní programy.

Na tuto teoretickou část tematicky navazuje část empirická. Ta spočívala v uskutečnění dotazníkového šetření s respondenty, kteří se již v minulosti staly oběťmi trestných činů. Vytvořen byl anonymní dotazník vlastní konstrukce, který obsahoval celkem 18 otevřených i uzavřených otázek. Dotazník se jevil jako nejvhodnější metoda, neboť lze jeho prostřednictvím získat rychle a snadno velké množství responsí, s nimiž lze velmi dobře pracovat.

Užité kvalitativní výzkumné empirické (dotazníkové) šetření (dále jen „dotazník“) bylo provedeno v únoru 2022 ve spolupráci s psychology, kteří mají svou poradnu v Českých Budějovicích, s organizací Bílý kruh bezpečí, a i přímo s poškozenými osobami. Dotazníkové šetření bylo anonymní a bylo určeno pro osoby, které se staly obětí nějakého trestného činu. Celkem bylo rozdáno 120 dotazníků, návratnost činila 59 dotazníků, tedy 59 %. S počtem 59 respondentů bylo dále pracováno. Jak bylo zjištěno z centrály organizace Bílý kruh bezpečí, na jednotlivé poradny Bílého kruhu bezpečí se ročně obrátí přibližně 2 000 klientů.

Dotazník obsahuje celkem čtyři části. Nejprve je část úvodní, v níž jsou respondentům uvedeny pokyny ke zpracování, jak mají odpovídat a k čemu jejich odpovědi budou sloužit. První dvě otázky jsou tzv. identifikační, které se zaměřují na pohlaví a věk respondentů. Další otázky jsou věnovány tomu, o jaký trestný čin se v daném případě jednalo (otázka č. 3), jaké psychické následky v respondentech trestný čin zanechal (otázky č. 4-7) a jaké mají informace o možnostech pomoci a jaké formy pomoci oni sami využili (otázky č. 8-18). Poslední částí je část děkovací, kdy je respondentům poděkováno za účast v tomto průzkumu.

Je třeba zdůraznit, že otázky v dotazníku byly trojího typu. Jednak se jednalo o otázky uzavřené, to znamenalo, že zde měli respondenti jednoznačně dány odpovědi, z nichž jednu, příp. více mohli označit. Jednalo se o otázky č. 1 (dichotomická), 2, 4-7, 9-11, 15, 17-18). Druhý typ otázek byl tzv. polootevřený, kdy byly sice také dány odpovědi, ovšem byla zde uvedena i jedna, kdy se mohli sami respondenti vyjádřit (otázky č. 8, 12-13, 16). Otevřené otázky neměly předem danou žádnou odpověď a respondenti mohli zcela volně vyjádřit svůj názor (otázka č. 3, 14).

K vyhodnocení výsledků anonymního dotazníkového šetření bylo využito deskriptivních statistických metod: absolutní počet, relativní četnosti v %. Vytvořeny byly přehledné grafy, příp. tabulky, v nichž byly tyto statistické ukazatele uvedeny a následně interpretovány. Součástí kapitoly 7 byly také hypotézy, které byly v závěru ověřeny.

2 Pojem obět'

Předmětem této kapitoly je pojem, který prolíná celou touto prací – pojem „obět'“, v daném případě obět' trestného činu. K tomuto pojmu je možné předeslat, že jde o pojem vícevýznamový. V této souvislosti je zapotřebí uvést, že předmětný pojem stojí v centru pozornosti celé řady vědních oborů, ovšem z hlediska problematiky řešené v této práci se jeví jako relevantní vymezení oběti z hlediska trestního práva a viktimologie, jež v řadě ohledů vychází z poznatků psychologie. Dále je možno poukázat na to, že pojem „obět' trestného činu“ se do značné míry překrývá s dalším pojmem z oblasti trestního práva – s pojmem „poškozený“. Z toho důvodu bude v nezbytné míře v následujícím výkladu definován i tento pojem a následně bude poukázáno na jeho odlišnosti od pojmu „obět' trestného činu“.

2.1 Pojetí oběti a poškozeného

Pojem „obět' trestného činu“ je možno označit za stěžejní pojem této práce. Při jeho vymezení je vhodné poukázat nejprve na jeho viktimologické konotace. Právě ve viktimologii má totiž pojem oběti již tradičně své pevné kořeny. V návaznosti na to pak bude rozebrán náhled na tento pojem v oblasti trestního práva, kde se v posledních letech rovněž začíná stále více prosazovat.

2.1.1 Pojetí oběti ve viktimologii

Problematika oběti trestného činu je předmětem zkoumání kriminologie, respektive viktimologie (z lat. *victima*, tj. obět') coby specializovaného vědního oboru, jenž je považován za součást kriminologie, již po dobu několika desetiletí. Impulsem pro vznik viktimologie jako vědní disciplíny byly kritické názory na postavení obětí a jejich práva v rámci trestního řízení. Kritici zde přitom poukazovali na paradox, že osobě pachatele a jeho právům byla věnována během společenského vývoje věnována stále větší pozornost. Výrazem této pozornosti bylo neustálé rozšiřování okruhu procesních práv pachatelů trestné činnosti, k němuž docházelo na úkor jejich obětí.¹ K pozvolné proměně nastíněného stavu začalo docházet v průběhu minulého století, kdy nastal rozvoj viktimologie.

¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 97-98.

Počátky viktimologie spadají do 40. let 20. století, přičemž za její zakladatele jsou považováni německý kriminolog von Hentig a rumunský právník Mendelsohn.² Tito badatelé vymezili pojem „oběť“ poměrně široce, když je jí podle nich „osoba, organizace, morální nebo právní řád, které jsou ohroženy, poškozeny nebo zničeny trestným činem.“³ Viktimologie se ve svém užším pojetí zabývá oběťmi trestné činnosti. Jeho snahou je už od poloviny minulého století posílit pozici oběti v rámci trestního řízení a zároveň i zajistit jí adekvátní právní a psychologickou pomoc a účinnou ochranu.⁴

Ve viktimologii je přitom za oběť považována osoba, které práva byla přímo dotčena v důsledku spáchání trestného činu. Jednáním pachatele je takové osobě způsobována újma různého charakteru. V závislosti na charakteru spáchaného trestného činu se může jednat zpravidla o újmu fyzickou, psychickou či majetkovou, ale i jinou. Za komplikovanou a závažnou je třeba označit především újmu psychickou, poněvadž ta nemusí působit jen po krátkou dobu, nýbrž v některých případech i po zbytek života oběti. Komplikovanost psychické újmy se projevuje rovněž tak i ve vztahu k určení rozsahu způsobené škody, které bývá nesmírně složitá, a v neposlední řadě i ve vztahu k možnostem její nápravy, přičemž ta je v některých případech de facto vyloučena. K psychické či emocionální újmě je možno také uvést, že snažit se u ní o objektivitu není úplně na místě, jelikož prožívání dopadů trestného činu je u každé oběti subjektivní a individuální. Uvedené závěry poukazují na to, že je nezbytné postavení a práva obětí trestné činnosti posílit.⁵

Z fyzické osoby se stává oběť trestného činu během tzv. viktimizace. **Viktimizaci** je tedy možné chápat jako dynamický proces, v jehož průběhu dochází k přeměně potenciální oběti v oběť skutečnou.⁶ Jedná se o proces, v jehož průběhu vzniká v důsledku páchaní trestné činnosti u dotčené fyzické osoby nějaká újma. V rámci problematiky viktimizace bývá zkoumán jednak vztah pachatele a oběti, jakož i chování oběti a míra viktimizace.⁷ Během procesu viktimizace je oběť poškozována a je jí způsobována újma. Počátkem tohoto procesu je vždy vlastní útok na oběť, avšak jeho konec obvykle následuje až po fázi útoku. Vzhledem k této skutečnosti jsou v rámci procesu viktimizace

² HOLCR, K. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009, s. 88.

³ MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ, M. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: MV ČR, 2009 [cit. 2020-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/webpm/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>>.

⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 150-152.

⁵ Tamtéž, s. 158.

⁶ HOUBOVÁ, D. a kol. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 218.

⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 50-52.

rozlišovány její fáze, přičemž bývá rozlišováno mezi primární, sekundární a terciární viktimizací, během nichž dochází ke vzniku primární, sekundární a terciární újmy oběti.⁸

Primární viktimizaci je oběť vystavena v důsledku spáchaného trestného činu (tj. v důsledku jednání pachatele), kdežto ke vzniku újmy v případě viktimizace sekundární dochází v důsledku reakce okolí (typicky ze strany orgánů činných v trestním řízení, osob z nejbližšího okolí oběti, znalců, sdělovacích prostředků apod.), která se uplatňuje až v době po spáchání trestného činu.⁹ Mnohdy opomíjená **sekundární viktimizace** může mít na oběť velmi závažné psychologické dopady, poněvadž reakce z okolí oběti mohou umocňovat traumata zapříčiněná trestným činem v důsledku vyvolávání pocitů nespravedlnosti, nedůstojnosti a izolace u oběti. Právě druhotná újma způsobená sekundární viktimizací je v pořadí druhým důvodem, pro které oběti trestných činů vyhledávají pomoc odborníků.¹⁰

Pojmem „**terciární viktimizace**“ označují forenzní psychologové stav, kdy oběť není s to se vzchopit a vyrovnat se se silným traumatickým zážitkem, přestože po objektivní stránce došlo k nápravě či uzdravení a odškodnění. V důsledku terciární viktimizace u oběti dochází k výrazné změně jejího dosavadního životního stylu. Příčiny terciární viktimizace bývají spatřovány v osobnostním založení oběti.¹¹

Nastíněné skutečnosti měl na zřeteli zákonodárce, jehož snahou je hlavně eliminovat vznik sekundární viktimizace v důsledku netaktního postupu orgánů činných v trestním řízení. Z uvedeného je tak zřejmé, že zákonodárce vedle ochrany a pomoci v souvislosti s primární viktimizací neopomíjí ani otázky viktimizace sekundární.¹²

2.1.2 Pojetí oběti v trestním právu

V předchozím výkladu bylo uvedeno, že oběťmi trestné činnosti a jejich zkoumání se začala v 50. letech minulého století zabývat nová vědní disciplína – viktimologie. Slovenská právní úprava doposud neobsahuje specifickou právní úpravu, která by

⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 214-215.

⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 102.

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, L. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profesie*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 13-17.

¹¹ MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ, M. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: MV ČR, 2009 [cit. 2020-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/webpm/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>>.

¹² JELÍNEK, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2. dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 13.

vymezovala postavení obětí trestné činnosti. Do českého právního řádu byla právní úprava obětí inkorporována až o téměř půl století později, než začala být tato problematika zkoumána v kriminologii. Do té doby zde neexistovalo právní vymezení pojmu „oběť trestné činnosti“. Tento stav se změnil až v roce 1997, kdy došlo k přijetí zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů (dále jen „**zákon o pomoci obětem TČ**“), jenž nabyl účinnosti dne 1. ledna 1998. V souladu s ustanovením § 2 odst. 1 a 2 zákona o pomoci obětem TČ ve znění účinném do 30. června 2006 se za oběť považovala:

- fyzická osoba, u níž došlo s ohledem na trestný čin ke vzniku škody na zdraví,
- osoba, která byla pozůstalou po zemřelé oběti v návaznosti na proběhlý trestný čin, přičemž musela být dodržena podmínka, že oběť uvedenou osobu vyživovala, či to bylo její povinností.¹³

Do jisté míry odlišně byl pojem oběti definován v ustanovení § 2 odst. 1, 2 zákona o pomoci obětem TČ ve znění účinném od 1. července 2006 do 31. července 2013, kdy byla jeho novelou provedenou zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) zrušena část první zákona o pomoci obětem TČ. V uvedeném období se vedle fyzické osoby, u níž došlo v návaznosti na trestný čin, ke vzniku škody na zdraví, obětí chápala též osoby, která pozůstala po zemřelé oběti trestného činu, přičemž se muselo jednat o rodiče, manžela nebo dítě zemřelé oběti, a zároveň byla také naplněna podmínka, že tyto osoby žily ve společné domácnosti v době, kdy oběť zemřela, nebo oběť danou osobu vyživovala, či se jednalo o její povinnost.¹⁴

Od 1. srpna 2013 je pojem oběti trestného činu vymezen v ustanovení § 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o obětech TČ**“). V tomto zákoně je status oběti trestného činu přiznáván dvěma základním typům subjektů – tzv. oběti přímé a oběti nepřímé.¹⁵ V případě nepřímé oběti jde přitom o širší vymezení pojmu „oběť“.

¹³ ČESKO. Zákon č. 209 ze dne 31. července 1997 o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 1997, dříve platné znění § 2.

¹⁴ ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 2013, § 2.

¹⁵ JELÍNEK, J., GRÍVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 108-118.

Pojem přímé oběti je vymezen v ustanovení § 2 odst. 2 zákona o obětech TČ, kde je stanoveno: „*Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“¹⁶

Pojem nepřímé oběti je vymezen v ustanovení § 2 odst. 3 zákona o obětech TČ, jež uvádí: „*Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.*“¹⁷ Z dikce citovaného ustanovení je zřejmé, že tento výčet nepřímých obětí je taxativní, konečný. Zákon o obětech TČ se ve svých veškerých ustanoveních vztahuje rovněž i na tyto osoby. Pojem osoby blízké je možno i zde vykládat ve shodě s ustanovením § 125 trestního zákoníku. Vedle příbuzného v pokolení přímém, osvojitele, osvojence, sourozence, manžela či partnera (ve smyslu **zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství** a o změně některých souvisejících zákonů) se za osobu blízkou tedy pokládají i „*jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.*“¹⁸ Jedná se tedy o osoby, k nimž mívají oběti trestné činnosti v užším smyslu citový vztah.¹⁹

Vedle vymezení přímé a nepřímé oběti je v § 2 odst. 4 zákona o obětech TČ definována i specifická kategorie obětí, která je označována pojmem „*zvlášť zranitelná oběť*“. Za tuto je zde pokládána za splnění podmínek kladených na přímou či nepřímou oběť některá z níže uvedených osob:

- dítě – za toto je považována v souladu s ustanovením § 126 trestního zákoníku osoba mladší 18 let;
- osoba, u níž je diagnostikováno fyzické, mentální, psychické nebo smyslové postižení, což jí brání se plně a účelně společensky uplatnit v porovnání s intaktními členy společnosti;
- osoba, která se stala obětí trestného činu obchodování s lidmi – skutková podstata tohoto trestného činu je zakotvena v ustanovení § 168 trestního zákoníku;

¹⁶ ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 2013, § 2 odst. 2.

¹⁷ Tamtéž, § 2 odst. 3.

¹⁸ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 2009, § 125.

¹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1199.

- osoba, která se stala obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v oblasti sexuální nebo obětí trestného činu, jehož součástí bylo násilí či vyhrožování uplatnění násilí – existuje zvýšené nebezpečí, že bude oběti způsobena druhotná újma, a to vzhledem k jejímu věku, pohlaví, rase, národnosti, sexuální orientaci, náboženskému vyznání, zdravotnímu stavu apod.²⁰

Zákonodárce zavedl kategorii zvlášť zranitelné oběti z toho důvodu, aby běžné oběti trestné činnosti byly odlišeny od takových, u nichž jejich osobnostní charakteristika, životní situace a viktimizace vede k hlubokým traumatům. Důvodová zpráva k zákonu o obětech TČ k tomuto uvádí, že každou oběť lze považovat za zranitelnou, a proto je nutné s ní zacházet citlivě a starostlivě. Nicméně i přes tuto skutečnost existují oběti, které lze označit jako zvlášť zranitelné, a to s ohledem na možnost, že jim bude způsobena druhotná újma, nebo může u nich dojít k zastrašování osobou, která spáchala trestný čin.²¹ Vzhledem k těmto skutečnostem byla takovým osobám vyhrazena širší práva a opatření, poněvadž bývají pro pachatele snadným terčem, přičemž se jejich zranitelnosti snaží zneužívat i v průběhu trestního řízení, včetně řízení před soudem.²²

2.1.3 Pojem poškozený

Podle § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**trestní řád**“) se za poškozeného považuje taková osoba, které „*bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil*“.²³ Citované vymezení pojmu „poškozený“ je natolik široké, že k potenciálním poškozeným patří veškeré fyzické i právnické osoby, a to včetně státu, zdravotních pojišťoven apod.²⁴ Ke vzniku procesního postavení poškozeného je nezbytné, aby u dané osoby v příčinné souvislosti se spáchaným trestným činem došlo fakticky ke způsobení újmy či škody. Z uvedeného

²⁰ ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 2013, § 2 odst. 4.

²¹ ČESKO. POSLANECKÁ SNĚMOVNA. 617/0 Vládní návrh na vydání zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) [online]. Praha: PS PČR, 2012. 174 s. [cit. 2022-02-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?id=84575>>, s. 50.

²² ČÍRTKOVÁ, L. Jak posuzovat zranitelnost oběti. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 6, s. 5-12.

²³ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 1961, § 43 odst. 1.

²⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 614, 618.

je zřejmé, že za poškozeného není možno považovat osobu, jíž měla být újma či škoda trestným činem způsobena, ale nakonec k ní vlivem okolností nedošlo.

Ve vztahu k vymezení pojmu „poškozený“ je třeba dále uvést, že ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu plní určitou zužující definiční funkci, neboť obsahuje negativní vymezení předmětného pojmu. Podle tohoto ustanovení není za poškozeného považována ta osoba, podle níž došlo v důsledku trestného činu k jejímu morálnímu či jinému poškození, nicméně vzniklou újmu nelze dávat do souvislosti s jednáním pachatele, ani tato újma nevznikla v návaznosti na trestný čin. Z dikce zmíněného ustanovení je tak zřejmé, že aby mohl být osobě přiznán status poškozeného, pak musí být zároveň splněna podmínka existence příčinné souvislosti mezi způsobenou újmu nebo škodou a trestným činem, eventuálně zaviněním pachatele. Není-li tato podmínka splněna, pak osobu nelze za poškozeného považovat ani v tom případě, že se poškozeným cítí být.²⁵ Ustanovení § 45 odst. 3 trestního řádu zaručuje přechod práv souvisejících s uplatněním nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 43 odst. 3 trestního řádu), jež jsou zákonem přiznána poškozenému, na jeho právního nástupce (např. na dědice poškozeného). Zmíněný nárok ovšem nepřísluší právnímu nástupci v řízení o narovnání podle ustanovení § 310a trestního řádu.²⁶

2.2 Práva oběti

Za oběť trestného činu je možné považovat jakéhokoliv člověka, nehledě na to, jakého je věku, pohlaví nebo společenského uplatnění. Proto se jedná o jakoukoliv osobu, u níž došlo ke vzniku újmu, a to v důsledku proběhlého trestného činu pachatelem. Proto se za oběti považují ti, na které pachatelé neútočí jenom přímo, ale také ti, kteří se stali svědky trestného činu, může jít i osoby blízké oběti či osoby, které pozůstali po obětech, které v důsledku trestných činů zemřely. V případě oběti lze předpokládat vznik značné psychické, ale i fyzické, ekonomické a morální újmy. Za nejzávažnější se přitom považuje psychická újma, kterou nelze vyčíslit, a hůře se odškodňuje, navíc je spojena s dlouhodobými následky projevující se i po letech od doby, kdy byl trestný čin spáchán. Trestný čin zanechává na oběti závažné psychické trauma, což ovlivňuje její následný

²⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 267-270.

²⁶ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 1961, § 43 odst. 3, § 310a.

život. U obětí lze nalézt různé příznaky psychických následků, které se odlišují jak v intenzitě, tak i v kvalitě.²⁷

Trestný čin narušuje kvalitu života oběti. V některých případech je návrat k předchozímu životu nemožný a oběť musí od základu změnit svůj dosavadní životní styl. Pokud oběť ztratí zaměstnání, pak přijde o finanční jistotu, anebo pokud se musí přestěhovat, pak utrpí její uspokojivé sociální vztahy. Někdy se oběti nepodaří, zvládnou psychickou újmu, neboť se jí nedaří udržet partnerské vztahy či pokračovat v původní profesi. U obětí, které byly vystaveny trestnému činu, se objevují různé formy a druhy psychických následků, neboť tyto jsou podmíněny primárně osobností oběti, než okolnostmi trestného činu. Lze se setkat s tím, že se oběti trestných činů nedokáží plně navrátit do svých původních vztahů, jsou úzkostné, snaží se vyhnout podnětům, které mají emoční náboj. Tyto skutečnosti však mají za následek, že se oběti cítí nepohodlně, úzkostně, mohou být až depresivní. Často také v různých situacích, zejména v emočně nabitých, reagují impulzivně. To vede ke zhoršené kvalitě pozornosti a paměti. U obětí trestného činu se objevují různé symptomy psychických následků, ať již ve formě nespavosti či neschopnosti zvládnání běžných nároků na život, také se sociálně izolují, jsou skleslí, depresivní, cítí bezmoc aj. Psychické následky obětí je nutné vždy posuzovat s ohledem na osobnost dané oběti a na to, jaký životní styl před tím vyznávala.

Při posuzování psychické újmy v právních souvislostech je nutné respektovat dopad na oběti trestných činů a jejich následné změny v chování a v ovlivnění jejich životů. Níže jsou stanovena práva obětí trestných činů. Základní práva obětí trestných činů vymezuje především zákon o obětech TČ. Těmito základními právy podle zmíněného zákona jsou:

- právo na poskytnutí odborné pomoci – je zakotveno v ustanovení § 4 až § 6;
- právo na informace – je vymezeno ustanoveními § 7 až § 13;
- právo na ochranu před hrozícím nebezpečím – je definováno v ustanovení § 14;
- právo na ochranu soukromí – vymezují jej ustanovení § 15 a § 16;
- právo na ochranu před druhotnou újmou – je upraveno v ustanoveních § 17 až § 22;
- právo na peněžitou pomoc – vyplývá z ustanovení § 23 až § 36.²⁸

²⁷ ČÍRTKOVÁ, L. Kontroverze při posuzování psychické újmy. *Právo a rodina*, 2016, roč. 18, č. 3, s. 8.

²⁸ ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 2013.

3 Dopad trestného činu na psychiku obětí

3.1 Typologie obětí

Oběť trestného činu je osobou, které jiný člověk ovlivnil její život, a musí se proto v důsledku toho vyrovnávat s řadou následků, kam patří nejenom materiální škoda, fyzická a psychická újma, ale také další výrazné změny. Oběť je považována za nositele důkazu, a je proto povinností ji zapojit do procesu trestního řízení. Za újmu lze pokládat vše, co se u oběti změnilo následkem proběhlého trestného činu. Trestný čin a jeho průběh je obvykle posuzován z pohledu pachatele. K objasnění jeho vzniku slouží rekonstrukce jednání pachatele a jeho motiv. Zájem o oběť vzniká z hlediska vyčíslení její újmy, která byla trestným činem způsobena. K analýze oběti dochází v situacích, kdy se pachatel obhajuje tvrzením, že jej nezpůsobil či si je oběť vyžádala (například tím, že provokovala), anebo dochází ke zpochybňování újmy poškozeného.²⁹

Při posuzování následků trestného činu na oběť se nejprve rozlišuje skutečnost, zda se jedná o bagatelní delikt anebo traumatizující zločin. Mezi traumatizující trestné činy patří například znásilnění, sexuální zneužívání, domácí násilí, či loupežné přepadení, apod., které jsou obvykle spojeny se závažným zraněním nebo narušením fyzické integrity, anebo dokonce ohrožením života a při nichž oběť pociťuje intenzivní hrůzu a bezmoc. V případech násilných trestných činů je u těchto obětí rovněž vyšší pravděpodobnost sebevražedných myšlenek, než u běžné populace.³⁰ Oproti tomu například u majetkových trestných činů nedochází k přímému kontaktu s pachatelem a oběť se tak obvykle lépe vyrovnává s traumatizujícím následkem. U násilných trestných činů však musí oběti do své životní paměti přijmout informace, které jsou pro ni nepřijatelné, přičemž jejich účinky mohou narušit její smýšlení o základních životních principech. Navzdory výše uvedenému je třeba nepřehlížet pocity oběti, neboť i zdánlivě bagatelní trestný čin, může na oběti zanechat závažné psychické následky. I z tohoto důvodu je třeba přistupovat ke všem obětem stejným způsobem.

Z pohledu viktimologie lze oběti trestných činů rozdělit do několika skupin podle jejich shodných nebo podobných znaků. V praxi existují různá klasifikační specifika, přičemž k těm nejznámějším lze zařadit následující:

²⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 44.

³⁰ Tamtéž, s. 85.

- **Klasifikace obětí podle druhu trestného činu**, který je zřejmý. Rozlišuje se přitom oběť, která byla vystavena přímému fyzickému násilí, sexuálnímu násilí, domácímu násilí, dále se rozeznávají oběti, u nichž došlo k majetkové újmě, a to následkem vloupání a podvodu.
- **Klasifikace obětí podle toho, jak na trestný čin reagovaly**. Rozeznávají se oběti aktivní, pasivní a odevzdané a dále oběti, které mají kontrolu nad reakcemi na proběhlý trestný čin.
- **Klasifikace obětí na základě vztahu mezi obětí a pachatelem**, která je jednou z nejznámějších typologií, jenž obsahuje pět základních následujících typů obětí trestného činu.³¹

Typologie obětí je však v praktickém jednání s oběťmi trestných činů téměř bezvýznamná, neboť by orgány činné v trestním řízení a též justiční orgány měly přistupovat ke všem obětem trestného činu stejně citlivě, bez ohledu na to, zda pachatele trestného činu znaly, či jej vyprovokovali, anebo nikoliv. Shora uvedené rozlišení obětí na jednotlivé typologie de facto koresponduje se zakořeněnými mýty o obětech trestných činů, a tím spíše přispívá k sekundární viktimizaci, než aby v pozitivním smyslu omezilo k diverzifikaci jednání orgánů veřejné moci k obětem trestných činů. Tentýž trestný čin může u různých obětí určitého trestného činu vyvolat zcela odlišné následky. Dopady trestných činů na konkrétní oběť proto nabývají individuálních rozměrů, a jsou ovlivněny třemi proměnnými, kam se řadí previktimní osobnost oběti, okolnosti související s trestným činem a reakce okolí poté, co se jedinec stal obětí trestného.³²

3.2 Psychické následky na obětech trestné činnosti

Pokud se jedná o psychické dopady trestného činu, tak tento má fatální důsledky do dalšího života obětí trestných činů. Obsahovým problémem jsou tedy následky a psychické dopady na samotnou oběť trestného činu.

Při jednání s obětí lze uvést několik zásad, které by se měly projevit při jejím výslechu, zejména pak při prvním kontaktu orgánů činných v trestním řízení s obětí trestného činu. Jedná se o následující:

³¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 97-99.

³² ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 74.

- Poskytování informací oběti, přičemž za nejdůležitější lze považovat to, aby oběť znala práva, která jí náleží, jakým způsobem je může uplatňovat a jak bude probíhat trestní řízení. V souvislosti s poskytováním informací je vhodné doporučit oběti program, kde jí může být poskytnuta odborná pomoc.
- Obnova pocitu bezpečí, poněvadž po trestném činu ztrácejí oběti pocit bezpečnosti. Je povinností orgánů činných v trestním řízení, aby obětem vysvětlily, že pravděpodobnost opakování útoků je velice malá, měly by jim doporučit možná bezpečnostní zařízení, ale také zajistit jejich bezpečnost.
- Projevení důvěry, která je nezbytná pro účelný výslech oběti. V případě nevhodně položených otázek orgány činnými v trestním řízení, může mít oběť pocit, že ji tyto nedůvěřují. Vyslýchající by se měl zdržet otázek směřujících do soukromé sféry oběti, které s konkrétním trestným činem nesouvisí. Pocity nedůvěry mohou být přitom vyvráceny například vysvětlením, z jakého důvodu jsou takové otázky oběti položeny.³³
- Vcítění se do oběti, které je podstatné při jednání s oběťmi trestných činů, neboť nedostatek empatie vede k sekundární viktimizaci. Schopnost vcítit se do oběti je důležitá rovněž při objasňování a vyšetřování daného případu.³⁴

Shora uvedená doporučení vycházejí z obecných psychologických pravidel a současně z lidských zkušeností a empatie. Značným problémem v praxi bývá předpojatost, značný formalismus a zákonná poučení (či jejich pouhé odkazy na předtištěná poučení) na místo pochopení toho, jak se oběť cítí. Dalším úskalím bývá nezkušený resp. neproškolený personál policejního sboru, kdy výslech provádí osoba, která není schopna vést výslech správně, a to právě s odkazem na nevhodně zvolené a nesprávně formulované otázky pokládané oběti trestného činu. Z tohoto důvodu je žádoucí nepodceňovat kvalitu vyslýchajících osob (spočívající zejména v jejich řádném proškolení), přičemž k eliminaci negativních následků u obětí trestného činu vyplývajících z nevhodně vedených výslechů by mohlo přispět například zajištění přítomnosti psychologů.

Fyzické a majetkové újmy jsou dány objektivně, a tak nejsou závislé na prožívání oběti. Problematikou je právě újma emoční (resp. psychická), která je pro danou oběť

³³ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 136-137.

³⁴ VELIKOVSKÁ, M. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 63-64.

vždy individuální a totéž platí i pro dopady viktimizace.³⁵ Psychické následky viktimizace jsou v závislosti na různém prožívání oběti, byť obdobného trestného činu, různé.

Psychotrauma je proces, jenž probíhá v čase, a proto psychické následky primární viktimizace ovlivňuje dění kolem oběti v době po trestném činu. Psychické újmy souvisí s pocitem a jednáním oběti v průběhu vlastní traumatické události. V této souvislosti je při posuzování okolností trestného činu nezbytné přihlížet jednak k objektivním parametrům trestného činu, a dále k subjektivnímu vnímání události ze strany oběti. Pochopení a podpora ze strany nejbližších osob oběti trestného činu vytváří základní předpoklad pro uzdravení jedince. Absence sociální podpory ze strany nejbližšího okolí oběti trestného činu je dalším stresorem vedoucím k prohlubování psychické újmy. Nad rámec výše uvedeného patří k dalším stresorům oběti trestného činu například abnormálně zatěžující trestní řízení, odmítavý byrokratický přístup úřadů, nevhodné přístupy zdravotního personálu, ztráta pracovního místa, anebo vynucená změna bydliště.³⁶

V souvislosti se shora uvedeným lze konstatovat, že reakce oběti na prožitou viktimizaci jsou vždy zcela individuální. Psychická újma, její závažnost, intenzita a délka trvání v čase, závisí na výše uvedených faktorech, kterými jsou previktimní osobnost, okolnosti trestného činu a reakce okolí. Psychická traumata jsou důsledkem okolností zločinu a dalších faktorů, jenž jsou subsumovány pod pojem zranitelnost. Narušení psychického zdraví jednotlivce se prohlubuje o to víc, pokud zločin zpřetrhá životní předpoklady oběti, oběť opakovaně prožívá sekundární viktimizaci, nemá dostatek vnitřních zdrojů k obnovení rovnováhy, anebo nemá dostatek sociální podpory.

³⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 72.

³⁶ Tamtéž, s. 72.

4 Mýty a předsudky o obětech

Mýtus o ideální oběti reflektuje postoje a reakce společnosti vůči poškozeným. Viktimizované osoby se setkávají s celou škálou reakcí společnosti, a to od sympatie a empatického pochopení po antipatie a očerňování oběti. V tomto kontextu mají některé z obětí trestných činů ztíženou situaci při uplatňování svých práv, přičemž si musí svůj status v podstatě vybojovat. Důvodem toho, proč vyvolávají některé oběti v sociálním prostředí více sympatizující pozornost, je představa o ideální oběti. Ta je charakterizována svou slabostí, odevzdaností, ctností, neposkvrněností a schopností vyvinout malé množství síly k tomu, aby navodila ideu ideální oběti.³⁷

Taková oběť vyvolává sympatie okolí a též představu věrohodného poškozeného. Image ideální oběti se skládá s šesti následujícími atributy:

- Oběť se ve srovnání s pachatelem považuje za slabou. Proto se za ideální oběti považují zejména ženy, děti, osoby v seniorním věku či s určitým handicapem.
- Oběť se nechovala rizikově ani nezavdávala příčinám pro riskantní situace. Chovala se naprosto běžně, seriózně, když byla napadena.
- Není žádnou vinou oběti, že se jí stal trestný čin.
- Oběť nemá žádný vztah k pachateli, útočníkem byl zcela cizí člověk. To má návaznost na skutečnost, že se za pachatele považuje konkrétní člověk, žádná instituce. Viktimizací se v tomto případě považuje jednorázová situace.
- Na pachatele je nahlíženo jako na jednoznačně špatného a silného.
- Oběť je dostatečně silná, zároveň slabá a atraktivní, čímž navozuje ideální obraz správné oběti, přičemž nedochází k ohrožení vyváženosti významných zájmů.³⁸

Pokud se konkrétní oběť a průběh její viktimizace od výše uvedených atributů odlišuje, pak se stává rozporuplnou, a tím méně věrohodnou pro sociální odezvu okolí. Z psychologického hlediska se však jedná o sociální konstrukce, které nekorespondují s realitou. K viktimizaci dochází často mezi osobami, které mnohdy spojují krátkodobé či dlouhodobé vztahy, přičemž oběti a pachatelé nepocházejí z odlišných sociálních vrstev.³⁹

³⁷ DUGGAN, M. et al. *Revisiting the 'Ideal Victim': Developments in Critical Victimology*. Bristol: Policy Press, 2018, s. 12-15.

³⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 28.

³⁹ DUGGAN, M. et al. *Revisiting the 'Ideal Victim': Developments in Critical Victimology*. Bristol: Policy Press, 2018, s. 18.

Silné sociální reakce společnosti budí oběti, které postihla problematika týkající se celé společnosti (například xenofobní násilí, stalking, vraždy známých osobností, apod.). Osudy takových obětí vzbudí emocionální souznění, a proto poutají větší zájem společnosti. Povědomí o sociální konstrukci ideální oběti je velmi důležité, neboť při objasňování a vyšetřování případů, kdy dochází k prvnímu kontaktu s obětí, se výše zmíněné předsudky reálně promítají do výsledku poškozeného. Předpojaté chování policistů vždy ovlivňuje styl i průběh výslechu, přičemž takový výslech evokuje negativní smýšlení o oběti, stejně tak jako její ochotu vypovídat. V praxi je třeba si uvědomit, že ideální oběť je výjimkou. Oběti trestných činů vykazují vždy rozmanité vlastnosti, k nimž patří i problematické epizody z minulosti. S ohledem na výše uvedené je třeba uvést, že poukazování na sporné povahové vlastnosti oběti by neměly vést ke zpochybňování odpovědnosti a viny pachatele.

Mýty o znásilnění spočívají v zažitých předsudcích spočívajících v tom, že řada oznámení byla vymyšlena, žena má určitý podíl na tom, že byla znásilněna, že proti její vůli k tomu nemohlo dojít, že za pachatele se považuje jenom cizí muž, zpravidla deviant, že po znásilnění musí být viditelná poranění, oběť se brání znásilnění od začátku do konce, oběť nikdy nezůstane s pachatelem po znásilnění, oběť vždy přehání a zveličuje své následky. Další obdobné teorie jsou závislé na předpokladech životního stylu oběti založených například na úvaze nepravděpodobnosti znásilnění slušně oblekané ženy, oproti vyzývavě oblečené ženě, která pachatele provokuje, přičemž realita je zcela odlišná. K tomuto lze konstatovat, čím více jsou tyto mýty o znásilnění akceptovány, tím více se zvyšuje riziko, že bude muž sexuálně agresivní.⁴⁰

Mýty o domácím násilí jsou založeny na spekulativním úsudku okolí oběti, které zpochybňuje, že by byla obětí takového trestného činu, neboť by si jej nenechala líbit, anebo by od pachatele odešla. Dalším příkladem je koncepce, kdy se násilí a zneužívání v partnerském vztahu zakládá na spoluzávislosti obou partnerů (resp. duševním narušením obou partnerů), neboť neschopnost partnera od chronicky násilného partnera odejít je považována za duševní slabost. Podle současné viktimologie se chování oběti vysvětluje z pohledu teorie o naučené bezmoci, nikoliv nedostatkem kompetencí, či osobnostními deficity.⁴¹

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, L. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profesie*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 42-43.

⁴¹ Tamtéž, s. 43-45.

Na podkladě výše uvedených příkladů bylo možno demonstrovat, jak vzniká sekundární viktimizace. Z toho zřetelně vyplývají i možné poznámky, které jsou pro oběť velmi necitlivé, často k nim dochází zcela mimoděčně. Typická je např. otázka na to, proč se žena nebránila. V některých případech jsou obětím kladeny necitlivé otázky zcela úmyslně, a to obhájci pachatelů trestných činů (obviněných osob). Lze se proto oprávněně domnívat, že právní úpravou by měly být změněny postupy orgánů činných v trestním řízení, měly by být odborně vyškoleny a snažit se oběti co nejméně zraňovat. V praxi však dochází k jejich sekundární viktimizaci, a to při jejich výslechu, kdy např. obhájce obviněného bagatelizuje daný případ. Garancí ze strany orgánů činných v trestním řízení by měla být možnost využití všech práv ze strany obětí v trestním řízení, měly by mít také garantováno, že budou mít slušné a nedehtonující zacházení.

Pokud se jedná o vnímání viktimizace, pak na sebe jednotlivé fáze v ideálním (lineárním) průběhu viktimizace přímo a bezprostředně navazují. V praxi je však průběh viktimizace mnohem složitější, přičemž se zejména u silně traumatizujících zločinů či mnohočetných obětí setkáváme též s nelineárním průběhem viktimizace.⁴² V takovém průběhu viktimizace nemusí být oběť silně otřesena ihned po trestném činu, anebo ji nemusí být po psychické stránce nejhůře bezprostředně po trestném činu. Viktimizační proces oběti může vykazovat různou dynamiku i chování. Oběť může ustrnout v nějaké z níže uvedených fází, nebo se může propadnout do dřívějších fází, stejně tak jako psychosociální krize oběti může přijít až později nikoliv bezprostředně po trestném činu. Dynamiku viktimizace lze postihovat pomocí nástrojů psychodiagnostiky, která se zaměřuje na percepci, deklaraci a ochotu svědčit a spolupracovat s policií a justicí, přičemž psychologický přístup předpokládá psychologické vyšetření či zkoumání oběti.

⁴² ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 48.

5 Druhy pomoci obětem trestných činů

5.1 Profesionální pomoc

Subjekty poskytující pomoc obětem, poskytují anebo zabezpečují odbornou pomoc obětem za podmínek ustanovených zákonem nebo zvláštním předpisem. Odbornou pomoc jsou povinni poskytovat subjekty, které jsou zapsány v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který vede Ministerstvo spravedlnosti, a to v zapsaném rozsahu. Subjekty, které jsou součástí tohoto registru, jsou různého typu, a zpravidla obětem trestných činů poskytují různé druhy služeb, např. psychologické a sociální poradenství, jde také o akreditované subjekty podle zákona o obětech TČ, advokáti a subjekty zapsané ve zvláštním předpise. též Probační a mediační služby. Zákon o obětech trestného činu přitom stanoví, které subjekty poskytují odbornou pomoc bezplatně.⁴³

Jako odborná pomoc se definuje poskytování psychologického, sociálního, právní poradenství, poskytují se také právní informace a restorativní programy. Psychologickým poradenstvím se rozumí služba poskytovaná v rámci odborného sociálního poradenství. Cílem je poskytnout pomoc oběti trestného činu ve smyslu zorientování se v problému a nalezení prostředků k jeho zvládnutí. Sociálním poradenstvím se rozumí odborné sociální poradenství poskytované oprávněnými subjekty. V rámci takového poradenství se oběti trestného činu poskytují informace, směřující k řešení nepříznivé sociální situace a rovněž též poradenství pro potřeby jednotlivých sociálních skupin ve specializovaných poradnách (poradny pro oběti domácího násilí). Restorativním programem, nebo též obnovujícím programem se rozumí nejčastěji Probační služby a mediace, která představuje usmíření pachatele a oběti za účasti třetí strany, nezávislé osoby (mediátora). Pokud jde o restorativní programy, pak tyto nesou určitá rizika, neboť za předpokladu absolutního selhání restorativního programu, může nastat negativní situace v podobě vzniku sekundární viktimizace, nebo opakované viktimizace, a to ve formě zastrasování, nebo odvety ze strany pachatele.^{44 45}

⁴³ ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírká zákonů ČR*. 2013, § 4, § 38-§ 48.

⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, L. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 130-149.

⁴⁵ ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing, 2017, s. 233.

5.2 Psychologická odborná a laická pomoc

Každý proces viktimizace znamená zásah do psychiky oběti. Každý jedinec ji vnímá jinak, každý se s ní vyrovnává jiným způsobem. Psychologická pomoc je však na místě vždy, především v situacích, kdy způsobeným trestným činem byla způsobena smrt nebo vážná újma na zdraví. Tyto situace jsou považovány za nejzávažnější. To však neznamená, že méně závažné činy musí mít na oběť mírnější dopad. Naopak, psychické problémy se mohou vyskytnout i u obětí méně závažných trestných činů. Právě psychologická pomoc nejdůležitější složkou v celkové péči o oběť a její pomoci. Finanční ztráta, která mohla v důsledku daného činu vzniknout, se dá překonat rychleji a jednodušeji, než narušení psychické rovnováhy člověka. Oběti častokrát ze všech sil přechovávají negativní emoce v sobě, které zamožují jejich mysl, a tím i tělo, co se odráží na kvalitě jejich životů. Psychologickou pomoc obětem lze rozdělit na akutní, která by měla následovat bezprostředně po viktimizaci, a psychologickou pomoc následnou, která je potřebná v dlouhodobějším časovém horizontu po viktimizaci. Pomoc může být odborná, ale i laická, jelikož psychologickou pomoc je nutné vyžadovat nejen od odborníků-psychologů, ale i od ostatních osob, které s oběťmi přicházejí do styku. Jinak hrozí poměrně velké riziko sekundární viktimizace. Při akutní psychologické intervenci je třeba oběť ujistit, že již se nachází v bezpečí, nepříjemná situace pominula a není se čeho bát. Taková pomoc je začátkem procesu stabilizace oběti, kdy má oběť znovu nabýt pocitu jistoty, důvěry, kontroly nad svým životem, neboť právě tyto pocity bývají viktimizací často silně narušeny. Oběť je také zapotřebí informovat o tom, co bude následovat a to z hlediska následného vyšetřování trestního činu, ale především z hlediska možných reakcí na trestný čin, které se mohou u oběti objevit. Osoby, které poskytují psychologickou pomoc na místě činu, by měly být vnímavé k náznakům, které svědčí o rizikovosti dané osoby. Důležité je důkladně vyhodnotit, zda u oběti může dojít k závažné a prudké psychické nebo i fyzické reakci v důsledku viktimizace. Ke znakům, které by měly odborníka varovat, patří předchozí viktimizace, neobvykle silná reakce po spáchání činu, předchozí alkoholismus nebo jiná závislost či nepřítomnost jiných osob a rodinných příslušníků.⁴⁶

Následná psychologická péče je velmi individuální záležitost. Někteří jedinci jsou schopni vyrovnat se se vzniklou situací individuálně a tedy následnou psychologickou pomoc nepotřebují. U jiných je ovšem vysoce žádoucí. Pokud je v extrémních případech

⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 134.

nutná dokonce hospitalizace na psychiatrickém oddělení nebo v psychiatrické léčebně, oběť je zde umístěna společně s ostatními pacienty, léčícími se například ze závislosti na návykových látkách. To určitě nelze pokládat za žádoucí stav a z dosavadních zkušeností vyplývá, že i samotné oběti tuto skutečnost nevnímají příliš pozitivně.⁴⁷

5.3 Právní pomoc

Právní pomocí se rozumí poskytování právních informací a právního zastupování oběti v trestním řízení a v civilním procesu, jestliže byl obětí uplatňován nárok na náhradu škody v trestním řízení a o jejím nároku nebylo rozhodnuto.⁴⁸ Právní pomoc a poskytování právních informací jsou jednou z forem odborné pomoci, které lze bezplatně poskytovat obětem trestných činů. Pokud oběť v postavení poškozeného osvědčí, že nemá dostatek finančních prostředků, aby si hradila náklady vzniklé s přibráním zmocněnce, rozhodne na jeho návrh o tomto soud. To neplatí, pokud by zastoupení zmocněnce bylo s ohledem na povahu a rozsah bezdůvodného obohacení, nebo výši náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo její výši, nadbytečné. Povinnost prokázat nemajetkovou újmu má v takovém případě poškozený.⁴⁹

Za úplatu mohou právní pomoc obětem trestných činů poskytovat výhradně jenom advokáti. Nemohou tak činit akreditované subjekty (resp. nevládní neziskové organizace). Ty však mohou obětem trestných činů poskytovat pouze právní informace, nikoliv však právní pomoc. Dohled nad poskytováním právních informací vykonává Ministerstvo spravedlnosti.⁵⁰

⁴⁷ ČÍRTKOVÁ, L. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 141.

⁴⁸ ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbirka zákonů ČR*. 2013, § 6, § 47.

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ, L. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 149-150.

⁵⁰ ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbirka zákonů ČR*. 2013, § 47.

6 Subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů

Tato kapitola představuje přehled subjektů, které poskytují pomoc obětem trestných činů. Nejedná se o vyčerpávající přehled všech subjektů, pouze těch nejdůležitějších, které pomoc obětem nejčastěji poskytují, a které vstupují i do procesu trestního řízení.

6.1 Policie České republiky

Policie České republiky je často prvním subjektem, s nímž oběti trestných činů přicházejí do kontaktu, když hledají pomoc. Nově, od roku 2020, tento orgán činný v trestním řízení také intenzivněji spolupracuje s neziskovou organizací Bílý kruh bezpečí, čímž se snaží obětem trestných činů věnovat ještě větší pozornost. Ovšem již v minulosti se této problematice věnoval, a to tím, že poučuje oběti o tom, jaká jsou jejich práva a povinnosti. Oběti trestných činů také od policistů získávají informace o subjektech, které jim mohou poskytnout odbornou pomoc, ať již psychologickou, sociální nebo právní. Jakákoliv osoba, která se stala obětí jakéhokoliv trestného činu, může poté, co absolvuje nezbytné úkony trestného řízení, kontaktovat nějakou neziskovou organizaci, která se obětem trestným činů věnuje. Nově vznikla také linka 116 003, kam se mohou oběti trestných činů obrátit buď s dotazy, nebo s prosbou o pomoc, jak zvládat tuto situaci.⁵¹

Policie ČR pomáhá obětem trestného řízení i skrze policejní psychology a speciálně vyškolené krizové interventy, a to již 12 let. Jde o systém, jehož prostřednictvím bylo možno zlepšit vzájemný přístup policie k obětem, zejména tak dochází ke snižování rizika sekundární viktimizace obětí, zároveň lze preventivně působit proti tomu, aby se rozvinuly posttraumatické symptomy. Policie ČR je proto důležitým pomocníkem za účelem zvládnání zátěže, která je nevyhnutelně spojená s procesem trestního řízení. Zprostředkovává též následnou odbornou pomoc, která je obětem trestných činů poskytována především neziskovými organizacemi. Pomoc ze strany

⁵¹ HODAČOVÁ, V. Více informací pro oběti trestných činů. *Policie České republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.policie.cz/clanek/vice-informaci-pro-obeti-trestnych-cinu.aspx>>.

policie spočívá v tom, že je poskytována krizová intervence nejenom obětem trestných činů, ale také osobám, které byly zasaženy mnoha různými mimořádnými událostmi.⁵²

6.2 Probační a mediační služba

Kromě Policie ČR je další důležitou vládní organizací zabývající se pomoci obětem trestných činů Probační a mediační služba (dále jako PMS), jejímž cílem je především dosáhnout zprostředkování prospěšných forem řešení konfliktů, které jsou spojeny s páčáním trestné činnosti. PMS se dále zabývá organizací a zajišťování efektivního a důstojného výkonu alternativních trestů. Je třeba si uvědomit, že PMS představuje relativně novou instituci, která působí v oblasti trestní politiky, přičemž kombinuje spolupráci sociální práce a trestního práva. S ohledem na téma této práce lze hovořit především o její činnosti participace poškozeného, kdy se jej snaží zapojit do „procesu“ vlastního odškodnění, snaží se také obnovit pocit jeho vlastního bezpečí, integrity, aby opět začal důvěřovat ve spravedlnost. PMS také chrání celou společnost tím, že přináší a nachází účinná řešení konfliktů a rizik, které jsou spojeny s procesem trestního řízení. Také efektivně zajišťuje realizaci různých opatření, které byly pachateli trestného činu uloženy.⁵³

6.3 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí (dále jako BKB) je důležitou neziskovou organizací, která se dlouhodobě věnuje právě pomoci obětem trestných činů. Jde v podstatě o občanské sdružení, jehož cíl spočívá v poskytování pomoci obětem, které prožily nějaké trestný čin. Jde o jednu z nejznámějších neziskových organizací v této oblasti.⁵⁴

BKB působí v České republice již od roku 1991, tj. přes 30 let. Pomoc je poskytována speciálně vyškolenými a kvalifikovanými odborníky v různých oblastech, jako jsou např. psychologové, sociální pracovníci nebo právníci. Cílovou skupinou

⁵² POLICIE ČR. Pomoc obětem trestných činů. *Police České republiky* [online]. ©2021 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-pomoc-obetem-trestnych-cinu.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>>.

⁵³ PMS. O nás. *Probační a mediační služba* [online]. ©2022 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/o-nas/>>.

⁵⁴ BLAŽEK, P., FISCHER, S., ŠKODA, J. *Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Praha: Grada Publishing, 2019, s. 45.

klientů jsou nejenom oběti trestných činů, ale také jejich svědci a pozůstalé osoby po obětech. Pomoc BKB je poskytována v několika formách, a to následovně:

- provoz bezplatné nonstop linky 116 006, a to jak obětem trestných činů, tak domácího násilí,
- provoz poraden BKB, které působí v řadě měst ČR, a to např. v Praze, Olomouci, v Brně, v Českých Budějovicích, v Liberci nebo v Ostravě,
- provozována je také centrála BKB v Praze a Intervenční centrum v Ostravě,
- zvláště zranitelné oběti trestného činu a pozůstalí se mohou obrátit na klíčové sociální pracovníky (případové manažery),
- provozována je též linka BKB 257 317 110, a to nonstop 24 hodin denně jak pro oběti, tak svědky trestných činů.⁵⁵

Oběti trestných činů se mohou dozvědět bližší právní informace, jak dále ve své situaci poskytovat, mohou využít i služeb psychologického a sociálního poradenství a získat i další praktické rady a informace. BKB je akreditovaným subjektem, a je proto jak poskytovatelem sociálních služeb (registr MPSV), tak i poskytovatelem pomoci obětem trestných činů (registr MS).⁵⁶

6.4 Další neziskové organizace

BKB však není jedinou neziskovou organizací, na niž se mohou oběti trestných činů obrátit. Dále jde také o organizace, jako je Liga lidských práv, Rosa (pomáhá obětem domácího násilí, snaží se v této oblasti preventivně působit), ProFem (snaží se řešit problematiku násilí obecně na ženách, prosazuje se na poli ženských lidských práv), ACORUS (pomáhá osobám, které jsou ohroženy domácím násilím), Élektra (pomáhá ženám, které byly v dětství zneužity) aj.⁵⁷

⁵⁵ BKB. Poslání a činnost. *Bílý kruh bezpečí* [online]. ©2022 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>>.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ VELIKOVSKÁ, M. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 121.

7 Empirická část

Tato sedmá kapitola přináší výsledky anonymního výzkumného šetření, kterého se účastnilo 59 respondentů – obětí trestných činů. Je možné zjistit, jak jsou oběti trestných činů psychicky zasaženy, jaké následky prožívají a jak se také stavějí k formám pomoci, o jakých druzích pomoci mají informace a jak vnímají přístup vybraných subjektů.

7.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaká je informovanost respondentů – obětí trestných činů o možnostech pomoci, na něž mají nárok. Zároveň byly formulovány tyto dílčí cíle výzkumu:

- zjistit, jaké psychické následky po prožitém trestném činu se u respondentů nejčastěji objevují,
- zjistit, jaké formy pomoci respondenti nejčastěji využívají,
- identifikovat, jaký přístup zastávaly subjekty k obětem trestných činů.

7.2 Výzkumné otázky a hypotézy

Na základě stanovených cílů průzkumu vyplývají také příslušné průzkumné otázky a hypotézy, které budou po interpretaci výsledků dotazníkového šetření ověřeny základními deskriptivními statistickými metodami.

Průzkumné otázky jsou následující:

- **Výzkumná otázka č. 1:** Jak jsou respondenti informováni o možnostech pomoci?
- **Výzkumná otázka č. 2:** V jaké míře jsou respondenti traumatizováni trestným činem, kterému byli vystaveni?
- **Výzkumná otázka č. 3:** Jaké formy pomoci respondenti nejčastěji využívají?
- **Výzkumná otázka č. 4:** Jak jsou respondenti spokojeni s přístupem dotčených subjektů, které jim mají pomoci.

Hypotézy jsou celkem 3, a to tyto:

- **H1:** Nadpoloviční většina respondentů trpí psychickými následky po prožitém trestném činu.
- **H2:** Nejčastěji respondenti využívají psychologického poradenství a právní pomoci.
- **H3:** Většina respondentů není spokojena s přístupem a poskytovanou pomocí ze stran akreditovaných subjektů.

7.3 Soubor respondentů výzkumu

Jak již bylo uvedeno v první kapitole této práce, celkem se výzkumného dotazníkového šetření zúčastnilo 59 respondentů, většinu z nich tvořily ženy, jak vyplývá z níže uvedené Tab. 1.

Tab. 1: Pohlaví respondentů

Odpověď	Absolutní počet	Relativní počet v %
Žena	42	71,19
Muž	17	28,81
Celkem	59	100,00

Zdroj: vlastní zpracování

Bylo zjištěno, že žen bylo ve vzorku respondentů 42 (71 %), naopak mužů bylo nepoměrně méně, a to 17 (29 %).

V další otázce se autor práce dotazoval respondenty na jejich věk. V tomto případě bylo zjištěno, že je soubor respondentů rozmanitější. Většina z oslovených se nacházela ve věkové kategorii 21-35 let, jak je patrné z Tab. 2.

Tab. 2: Věk respondentů

Odpověď	Absolutní počet	Relativní počet v %
Do 20 let	5	8,48
21-35 let	30	50,85
36-50 let	14	23,73
51-65 let	7	11,86
66 let a více	3	5,08
Celkem	59	100,00

Zdroj: vlastní zpracování

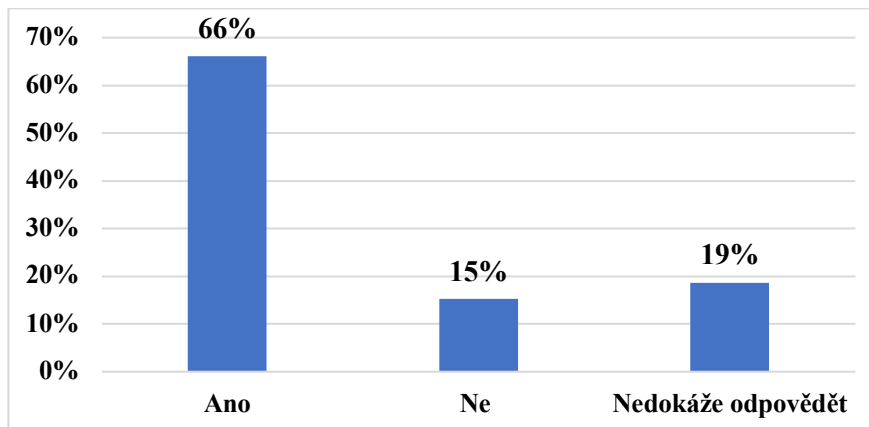
Celkem 30 respondentů (51 %) uvedlo, že je jim 21-35 let. Druhou nejčastější věkovou skupinou respondentů byli ti ve věku 36-50 let. Těch bylo 14, tj. 24 %. Nejméně bylo osloveno respondentů pod 20 let (8,5 %) a nad 66 let (5 %).

7.4 Analýza výsledků výzkumu

Nejprve byla respondentům v další části dotazníku položena **otevřená otázka**, kde měli uvést, **o jaký trestný čin v jejich případě šlo**. Po vyhodnocení všech odpovědí se ukázalo, že nejčastěji byli osloveni vystaveni domácímu násilí (20 %) a nějaké formě krádeže (19 %). Dalším nejčastějším trestným činem byl stalking (12 %) a sexuální obtěžování (10 %). Naopak nejméně respondentů uvedlo omezování svobody, únos a vydírání.

V rámci otázky 4 měli respondenti uvést, zda po trestném činu trpí úzkostnými stavy. Jak je zřejmé z Grafu 1, nadpoloviční většina respondentů tuto skutečnost potvrzuje, a to celkem 66 % dotázaných.

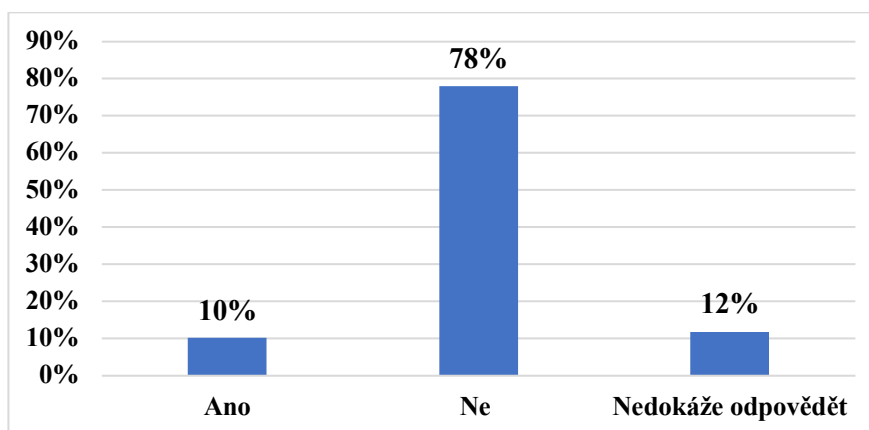
Graf 1: Trpí oběti trestných činů úzkostnými stavy?

Zdroj: vlastní zpracování

Bylo však důležité také zjistit, zda **již před trestným činem respondenti úzkostnými stavy trpěli**. Dle Grafu 2 je zřejmé, že většina z nich úzkostné stavy nezažívala.

Graf 2: Trpěly oběti trestných činů úzkostnými stavy již před trestným činem?

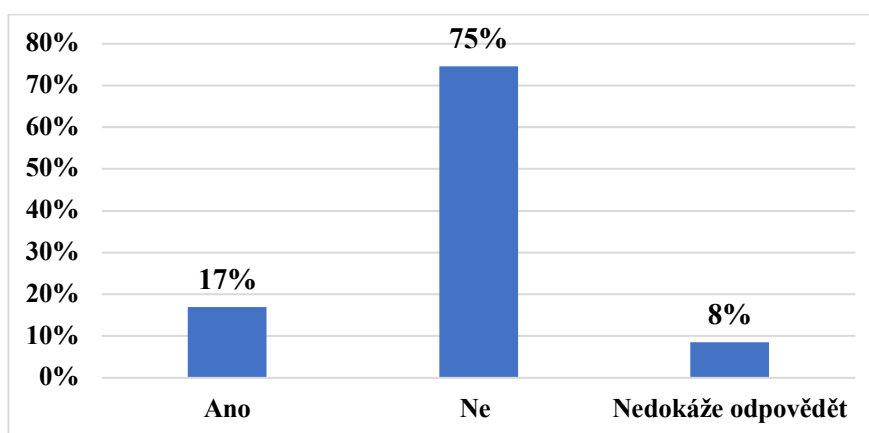

Zdroj: vlastní zpracování

Pokud se srovnají grafy 1 a 2, lze velmi snadno a rychle zjistit, že zatímco před trestným činem trpělo úzkostnými stavy pouze 10 % dotázaných, poté, co se stali oběťmi trestného činu, zvýšila se míra existence úzkostných stavů u respondentů na 66 %. To naznačuje, že oběti trestných činů jsou vystaveny značnému psychickému traumatu. Zároveň je však nutno vzít do úvahy i skutečnost, že jde o subjektivní vyjádření a pocit daného respondenta. Nicméně jde stále o významný rozdíl a lze tak předpokládat, že se psychika oběti mění.

Také další dvě otázky se věnovaly psychickým následkům obětí trestných činů. Nejprve se měli respondenti vyjádřit k tomu, **zda se po způsobené újmě a prožitém zážitku cítí v pořádku a šťastní**. S ohledem na předcházející výsledky se potvrdilo, že většina respondentů tuto skutečnost neguje (viz Graf 3).

Graf 3: Cítí se oběti trestných činů v pořádku a šťastné?

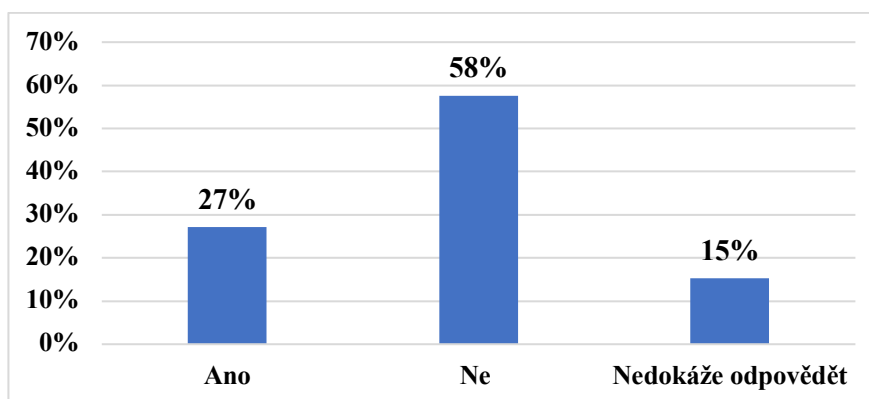

Zdroj: vlastní zpracování

Na podkladě Grafu 3 lze hovořit o tom, že tři čtvrtiny souboru respondentů se vzhledem k prožitému zážitku necítí šťastní a v pořádku. To jednoznačně poukazuje na

to, že respondenti trpí psychickým traumatem, které bylo vyvoláno prožitým zážitkem po trestném činu. Na to navázala otázka 7, kde se měli respondenti vyjádřit, **zda mají problémy se po prožitém trestném činu zapojit do běžného způsobu života**. Nadpoloviční většina respondentů (58 %) tuto skutečnost potvrzuje (viz Graf 4). Dále se proto hovoří o tom, že zážitek trestného činu je pro respondenty tak náročný a psychicky vysilující, že jsou sociálně izolováni a úzkostní, což odpovídá teoretickým poznatkům o tom, jak se chovají a jak se cítí oběti trestného činu.

Graf 4: Mají oběti trestných činů problém se zapojením do běžného života?

Zdroj: vlastní zpracování

Prostřednictvím otázky 8 měli respondenti uvést, **zda využili pomoci nějakých organizací, které se specializují na pomoc obětem trestných činů**. Největší podíl respondentů uvedlo Policii ČR, a to celkem 73 %. Z neziskových organizací získala největší počet odpovědí organizace Bílý kruh bezpečí (34 %). Poměrně často je však využívána i Linka bezpečí (24 %). Tři respondenti uvedli také organizaci Liga lidských práv a Rosa.

Autor práce se snažil prostřednictvím otázky 9 zjistit, **zda se respondenti dočkali pomoci od státních orgánů**, jako je policie či soudy. Dle výsledků uvedených v Tab. 3 je zřejmé, že tomu tak je. Kladnou odpověď uvedlo celkem 33 dotázaných (56 %).

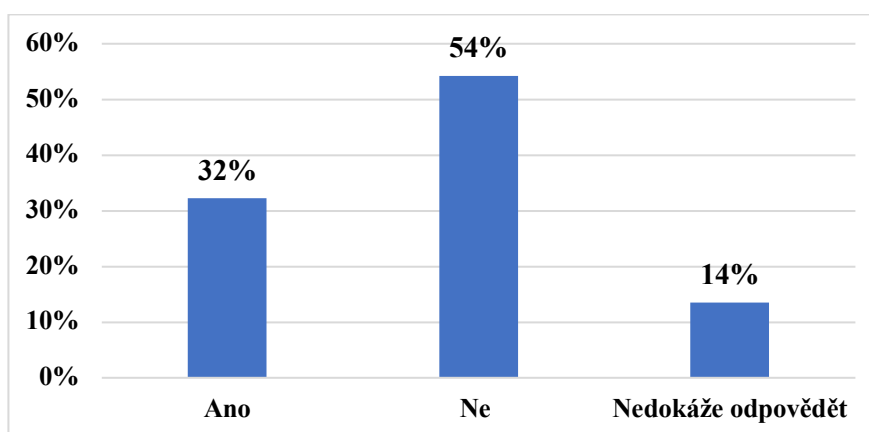
Tab. 3: Dočkali se respondenti pomoci od státních orgánů?

Odpověď	Absolutní počet	Relativní počet v %
Ano	33	55,93
Ne	20	33,90
Nedokáže odpovědět	6	10,17
Celkem	59	100,00

Zdroj: vlastní zpracování

V rámci otázky 10 měli respondenti uvést, **zda byl postup příslušníků Policie ČR v souladu s jejich potřebami**. Zde bylo možno zjistit, že větší počet respondentů (54 %) tuto skutečnost neguje (viz Graf 5). Na tomto základě lze hovořit spíše o tom, že ne vždy jsou policisté dostatečně taktní a empatičtí k obětem trestných činů, což se i dle těchto výsledků potvrzuje.

Graf 5: Byl postup Policie ČR v souladu s potřebami respondentů?

Zdroj: vlastní zpracování

Prostřednictvím otázky 11 měli respondenti uvést, **zda věděli, na jakou organizaci se mají obrátit**. Dle výsledků z Tab. 4 vyplývá, že informovanost respondentů je v tomto případě poměrně nízká (29 %).

Tab. 4: Věděli respondenti, na jakou organizaci se mají obrátit?

Odpověď	Absolutní počet	Relativní počet v %
Ano	17	28,81
Ne	40	67,80
Nedokáže odpovědět	2	3,39
Celkem	59	100,00

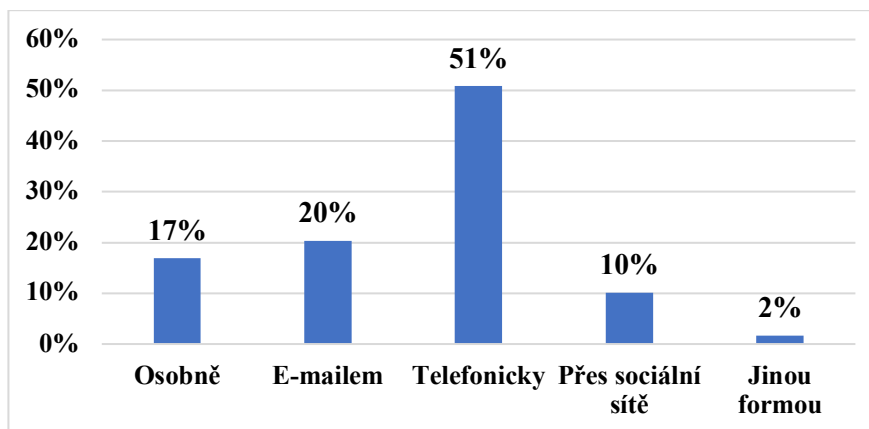
Zdroj: vlastní zpracování

Prostřednictvím otázky 12 se respondenti vyjadřovali k tomu, **zda se báli si říci o pomoc**. V tomto případě se ukázalo, že nadpoloviční většina respondentů neměla problém si říci o pomoc, celkem takto odpovědělo 59 % respondentů. Naopak strach o pomoc mělo 32 % dotázaných. Nejčastěji přitom uváděli, že měli strach z pachatele a také, že jim nebude uvěřeno, že se skutečně něco podobného stalo, že si za to mohou sami.

Dále se autor práce respondentů dotazoval **na způsob, jakým organizaci kontaktovali**. Ukázalo se, že nejčastějším způsobem bylo telefonické oslovení dané

organizace (51 %). Poměrně často se jednalo také o e-mailové oslovení (20 %). Naopak nejméně často šlo o kontakt přes sociální sítě (10 %). Z toho zřetelně plyne, že je na začátku pro oběti trestných činů nejlepší, pokud nemusí vyhledávat přímo přímý kontakt s pracovníky daných organizací (viz Graf 6).

Graf 6: Jakým způsobem respondenti organizaci kontaktovali?

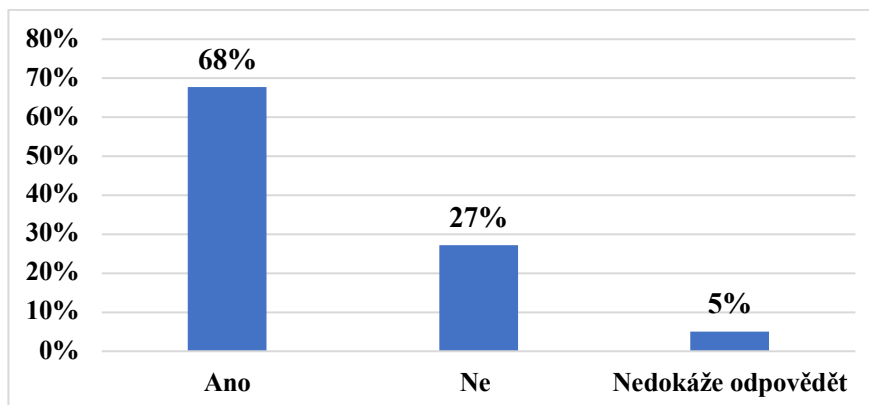

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka 14 byla otevřeného typu. Bylo totiž důležité vyhodnotit, **co respondenti při komunikaci s organizací poskytující pomoc pociťovali**. Ukázalo se, že řada respondentů najednou cítila jakoby vnitřní klid, najednou měli pocit, že se jim konečně někdo věnuje, kdo jim rozumí a ví, jak se cítí. Větší podíl respondentů však vyjádřil strach a obavu, že nevěděli, jak se k nim daný pracovník bude chovat, a zda je naopak neodsoudí, že si za to mohou sami. Tito respondenti cítili hanbu a stud, prožívali poměrně negativní emoce, což se odráželo i na jejich fyzickém stavu.

Na základě výsledků uveřejněných v Grafu 7, nadpoloviční většina respondentů **vnímá pomoc od organizací jako dostatečnou (68 %)**.

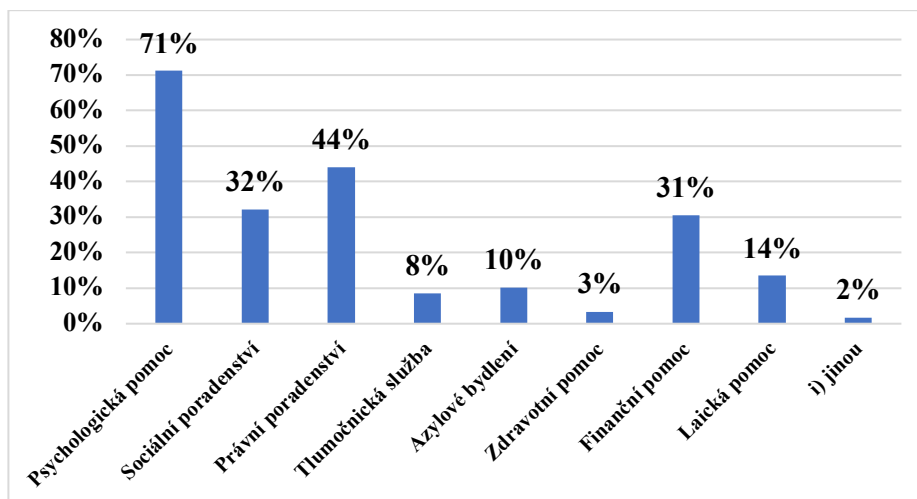
Graf 7: Vnímají respondenti pomoc od organizace jako dostatečnou?

Zdroj: vlastní zpracování

Z hlediska problematiky této práce byla také důležitá otázka 16, kdy mohli respondenti uvést více odpovědí a vyjádřit se, **jakou formu pomoci skutečně využili**. Ukazuje se, že se jednalo zejména o psychologickou pomoc (71 %) a právní poradenství (44 %), jak prezentuje Graf 8.

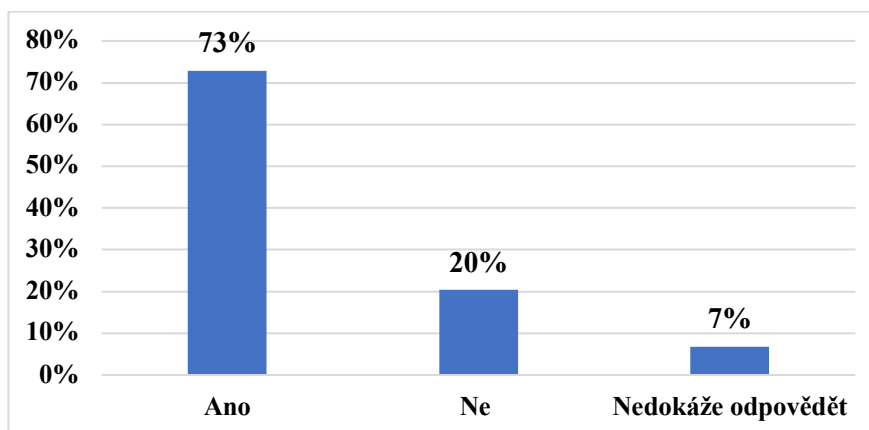
Graf 8: Jakou formu pomoci respondenti využili?

Zdroj: vlastní zpracování

Prostřednictvím otázky 17 se respondenti vyjádřili k tomu, **zda byli spokojeni s poskytnutou pomocí** (viz Graf 9). Nadpoloviční většina (73 %) spokojenost s pomocí od dané organizace potvrdila.

Graf 9: Byli respondenti s poskytnutou pomocí spokojeni?

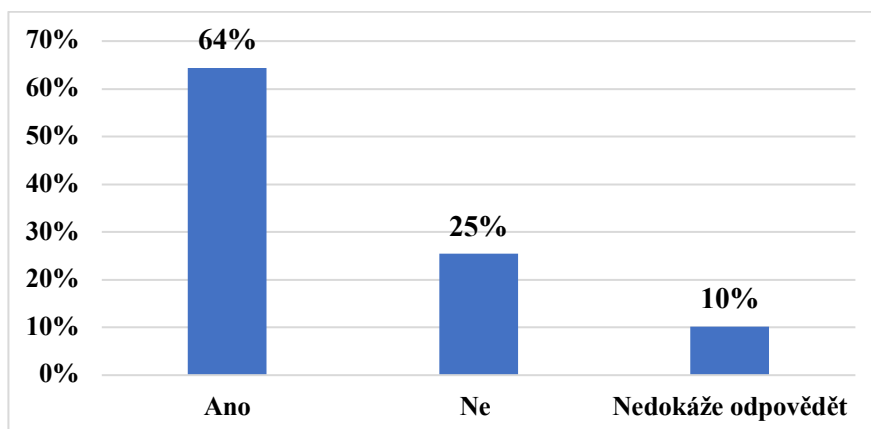

Zdroj: vlastní zpracování

V poslední otázce 18 měli respondenti uvést svůj názor na to, zda jsou podle nich oběti trestné činnosti dostatečně informovány o dostupných možnostech pomoci. Na základě grafu 10 se ukazuje, že respondenti tuto skutečnost negují. Podle dosažených

výsledků se 64 % dotázaných domnívá, že oběti trestné činnosti dostatečné informace o pomoci nemají.

Graf 10: Jsou oběti trestné činnosti dostatečně informováni o možnostech pomoci?

Zdroj: vlastní zpracování

Závěrem je možné ověřit stanovené hypotézy, které byly na počátku této kapitoly formulovány.

H1: Nadpoloviční většina respondentů trpí psychickými následky po prožitém trestném činu. Ukázalo se, že 66 % respondentů trpí úzkostnými stavy po prožití trestné činnosti. Dále se 75 % respondentů necítí v současnosti v pořádku a šťastní a také se 58 % dotázaných nedokáže zapojit do běžného způsobu života. Z toho plyne, že více než polovina respondentů trpí psychickým traumatem. **Hypotéza byla potvrzena.**

H2: Nejčastěji respondenti využívají psychologického poradenství a právní pomoci. Ukázalo se, že 71 % respondentů využilo psychologického poradenství a 44 % právní pomoci. Šlo o dvě nejčastější formy pomoci. **Hypotéza byla potvrzena.**

H3: Většina respondentů není spokojena s přístupem a poskytovanou pomocí ze stran akreditovaných subjektů. 73 % respondentů uvedlo, že bylo s poskytnutou pomocí spokojeno. Naopak nespokojenost uvedlo 20 % dotázaných. **Hypotéza nebyla potvrzena.**

8 Návrhy a doporučení

Na podkladě teoretických poznatků i výsledků z uskutečněného kvantitativního výzkumného šetření lze uvést, že současná právní úprava vychází z potřeb oběti trestného činu, to znamená všech obětí, tedy i z potřeb obětí nedbalostních trestných činů (například obětí dopravních nehod), které jsou téměř vždy postiženy újmou fyzickou, psychickou i finanční. Navíc současná právní úprava podle autora práce vytváří dostatečné podmínky pro poskytnutí odškodnění za způsobené újmy na zdraví (tedy i duševní či psychické újmy) obětem trestných činů. Oběť trestného činu je zpravidla alespoň částečně odškodněna, buďto ze strany pachatele, nebo například jiným podnikatelským subjektem, avšak poskytnutá částka obvykle nepokrývá veškerou způsobenou újmu. V tomto lze pokládat za nezbytné zaměřit se na úpravu práva na odškodnění ze strany státu tak, aby se utrpené rány oběti způsobené trestným činem, který negativně ovlivňuje následný život oběti, dále neprohlubovaly. Z provedeného výzkumu této práce je patrné, že zranění utrpená při spáchaném trestném činu nevedla pouze k fyzické bolesti, ale i ke značným duševním útrapám.

Je také důležité předcházet druhotné viktimizaci, která závisí na lepší připravenosti policejního orgánu, ve smyslu výsledku a následného jednání s oběti trestných činů, která má vliv na výskyt sekundární viktimizace. Hlavní příčinou sekundární viktimizace jsou nevhodné otázky, jež jsou kladeny policisty a rovněž obhájci obviněných v rámci uplatňování všech prostředků obhajoby, a to bez ohledu na to, že by nesprávně vedený výslech mohl vést až k sekundární viktimizaci obětí. Dále za ně lze považovat opakované výslechy a znalecké posudky, neboť sekundární viktimizace jednoznačně zhoršuje psychické následky způsobené primární viktimizací. K typickým efektům sekundární viktimizace patří prohloubení pocitů strachu, nervozity, úzkosti, depresí, konfuze, paranoidního vnímání, poruchy spánku a noční můry. Značný negativní vliv má na oběť její očerňování a přehlížení či bagatelizování její újmy, přičemž nejcitlivěji oběti trestných činů vnímají ignorování morální či psychické újmy vzniklé v souvislosti s trestným činem, a to bez ohledu na to, o jak závažný trestný čin jde. Tohoto negativního vlivu se obvykle dopouštějí nejčastěji policisté svým jednáním a nevhodně zvoleným způsobem výslechu (resp. kladením nevhodných otázek). Z provedeného zkoumání je zřejmé, že ačkoli se o právech obětí hovoří častěji než dříve, pak právo na odškodnění a ochranu před druhotnou viktimizací jednoznačně zaostává.

V rámci aktuální platné právní úpravy existují případy, kdy odškodnění za násilný trestný čin nelze oběti vůbec přiznat. Jedná se o případy, kdy byla újma na zdraví oběti plně uhrazena jinak, nebo je oběť násilného trestného činu zároveň pachatelem trestného činu v souvislosti, se kterým se považuje za oběť násilného trestného činu, pokud nedala souhlas s trestním stíháním pachatele, anebo nemůže vykonávat oprávnění poškozeného podle trestního řádu. Oběť trestného činu sexuálního zneužívání nemá nárok na odškodnění v případech, kdy byl obžalovaný z obžaloby osvobozen, anebo došlo k zastavení trestního stíhání z důvodů, že obžalovaný nebo obviněný není trestně odpovědný pro nedostatek věku. Pokud byla újma uhrazena v plné výši jinak, pak s nepřiznáním odškodnění lze souhlasit, avšak pokud jde o případy, kdy oběť nedala souhlas k trestnímu stíhání, pak to může být zavádějící, neboť oběť tak mohla učinit například ze strachu z pachatele. V tomto kontextu nelze souhlasit ani se zánikem nároku v případě, kdy bylo zastaveno trestní stíhání z důvodů nedostatku věku obžalovaného, neboť to na újmě oběti nic nemění. Autor práce se domnívá, že by oběť trestného činu neměla být ve svém nároku nijak omezována, pokud oprávněnost svých nároků dostatečně prokáže v předmětné žádosti.

Samotný nárok na odškodnění oběti násilného trestného činu vzniká po nabytí právní moci rozsudku, anebo trestního příkazu, kterým byl pachatel uznán vinným ze spáchaného trestného činu, kterým byla oběti násilného trestného činu způsobena újma na zdraví, jestliže byl obžalovaný z obžaloby osvobozený pro nedostatek věku, či přičetnosti a újma na zdraví oběti násilného trestného činu nebyla plně uhrazená jinak, pokud dojde k přerušení nebo zastavení trestního stíhání z důvodů uvedených v trestním zákoně. V této souvislosti by bylo vhodné prodloužit lhůtu, a to na celkovou dobu 10 let (místo současných maximálních 5 let). Pokud je oběť hluboce zasažena, pak může být lhůta k uplatnění nároku krátká, neboť v této se oběť musí s újmou vyrovnat a obvykle nemá dostatek času na přemýšlení o záležitostech spojených s byrokracií a všech požadavcích vyplývajících z předmětné žádosti o odškodnění.

Problematika druhotné viktimizace je spojená se zhoršením psychických následků způsobených při primární viktimizaci. Pro oběti trestných činů je dehonestující, pokud je jejich problém bagatelizován nebo jej orgány činné v trestním řízení zlehčují. Proto je pak pro ně náročnější se v budoucnu na tyto subjekty s pomocí obrátit. Také v případě, že je např. oběť okradena, může to pro ni mít určité následky, a pokud navíc její postoj policie zlehčuje či jí nevěnuje dostatečnou pozornost, cítí se oběť velmi bezmocně. Jestliže se pak navíc tatáž osoba v budoucnu stane obětí závažnějšího trestného činu, již

zastává nechuť obrátit se s tímto trestným činem na policejní orgány, neboť se domnívá, že jí opět nebude pomoheno a také se k ní opět bude policie chovat nepatřičně. To bývá častým důvodem, proč se řada obětí např. znásilnění vůbec na policejní orgány či na jiné subjekty neobrací a trestný čin neoznámí. Sekundární viktimizace má u obětí trestných činů rovněž negativní vliv do pracovní a sociální oblasti, a to především v podobě zhoršeného výkonu a fungování.

Časté také bývá právě u trestného činu znásilnění, že policejní orgány zpochybňují výpověď oběti, což má za následek až její sekundární viktimizaci. Často si sám vyslyšající policista nemusí uvědomovat, že oběti znásilnění či jiného trestného činu pokládá otázky s určitou ironií v hlase, nicméně oběť je v takovém psychickém stavu, že rychle nabývá dojmu, že jsou její zkušenosti bagatelizovány, že se jí nevěří, že si snad může za znásilnění sama. To nakonec vede k tomu, že má jen malou ochotu dále vypovídat. Lze proto orgánům činným v trestním řízení navrhnout pozitivní přístup k výpovědím obětí, měly by se na ně obracet s důvěrou, a před tím, než prokážou, že je tomu jinak, nikdy výpověď oběti nebagatelizovat a nezlehčovat. Teprve poté, co se prokáže nepravdivost výpovědi poškozené osoby, je možné začít klást dotazy, které směřují k tomu, aby bylo možno fakta výpovědi oběti vyvrátit.

Je třeba také poukázat na problematiku, týkající se zneužívání postavení orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k oběti trestného činu, kdy jejich činností je nepřiměřeně ovlivněn život oběti, a to tím, že se z něj lehce stane obviněný. Cílem je poukázat na hrozbu zneužívání trestního práva vedoucí k posílení zneužívání postavení orgánů veřejné moci a též podnikatelských subjektů (například pojišťoven). K tomuto lze konstatovat, že podnikatelské subjekty posilují svou pozici nejen v rámci spolupráce s ostatními podnikatelskými subjekty (např. autoopravny, autopůjčovny, smluvní servisy, apod.), ale i v rámci již spřízněných policejních oddělení, přičemž tak dochází k negativnímu zásahu do práv obětí trestného činu. Mimo to lze uvést, že pojistné plnění, na něž má oběť trestného činu nárok, mnohdy tyto subjekty neúměrně zkrátí, anebo jej nevyplatí vůbec. Tato skutečnost úzce souvisí s nárokem na odškodnění ze strany státu, kdy oběť trestného činu po vyplaceném zkráceném plnění od pojišťovny nesplní oprávněnost svého nároku na odškodnění ze strany státu, i přestože její újma nebyla adekvátně odčiněna. Tyto subjekty mnohdy svého postavení zneužívají, když oběť trestného činu neváhají dále poškodit tím, že ji například křivě obviní z trestného činu pojistného podvodu. V tomto kontextu je nutné připomenout, že oběť trestného činu je

osobou, které jiný nezákonně zasáhl do jejich práv, přičemž těmto jednáním je třeba vždy předcházet, protože mají zásadní vliv do navazující kvality jejich života.

Pokud jde o sekundární viktimizaci, pak jsou jejím nejčastějším původcem orgány činné v trestním řízení, a to v důsledku nedostatku jejich empatie k obětem trestných činů. V tomto kontextu lze uvést, že by orgány činné v trestním řízení měly být lépe školeni a připravováni na svou účast při výslechu, a na to, jakým způsobem tento vedou. Autor práce se domnívá, že by se měli policisté i obhájci účastnit speciálních školení, která by byla vedena zkušenými psychology. To by podle názoru autora práce nakonec vedlo k tomu, že by se u účastníků, kteří výslechy provádějí, zvýšila jejich míra empatie, a byli by schopni se více do poškozených obětí vcítit, uměli by také s nimi lépe jednat a zacházet, a s tím souvisí i vhodnější pokládání otázek, které jsou mnohdy velmi necitlivé až neslušné. Lze se oprávněně domnívat, že již advokátní koncipienti by se měli naučit způsobu vedení výslechu tak, aby to bylo v prospěch obviněné osoby, ale zároveň při tom zachovávat slušné zacházení s poškozenou osobou.

Závěr

Oběti trestných činů se musí vyrovnávat s materiálními škodami, fyzickými či psychickými újmami, ale i dalšími způsobenými útrapami. Ke zmírnění dopadů trestného činu na oběť, k posílení jejich práv v trestním řízení i mimo něj, přispívá především poskytnutí informací, odborné pomoci, právní pomoci, ochranou před druhotnou viktimizací a odškodnění ze strany státu.

Právo na přístup k informacím je jedním z nejdůležitějších práv oběti trestného činu, neboť právě na základě informací může oběť trestného činu uplatňovat další práva. Pokud je právo na informace porušeno, nebo znemožněno, pak to může mít za následek znemožnění realizace všech ostatních práv oběti.

Jak na to bylo poukázáno v této práci, odborná čili profesionální pomoc je poskytována akreditovanými subjekty, přičemž mohou poskytovat různé druhy služeb, např. psychologické, sociální, právní, poskytují také právní informace nebo restorativní programy. Psychologické poradenství je pak poskytováno v rámci odborného sociálního poradenství. Právní pomocí se rozumí poskytování právních informací a právního zastupování oběti v trestním řízení a v civilním procesu, jestli si oběť uplatnila nárok na náhradu škody v trestním konání a o její nároku nebylo rozhodnuto, jak je to zakotveno v zákoně o obětech TČ.

Oběť má rovněž právo na ochranu před druhotnou viktimizací anebo před opakovanou viktimizací. Druhotnou viktimizací, nebo též sekundární viktimizací, se přitom rozumí újma, k jejímuž vzniku nedošlo přímo v důsledku trestného činu, ale v návaznosti na přístup osob a orgánů odlišných od pachatele. Oběť násilného trestného činu má za podmínek a v rozsahu ustanoveném zákonem o obětech TČ, právo na odškodnění (konkrétně se jedná podle § 23 uvedeného zákona o právo na finanční pomoc), které jí poskytne stát.

Hlavním cílem předkládané práce bylo formou teoretického vhledu objasnit základní pojmosloví a východiska zkoumané, kriminologicky orientované tematické oblasti. Vedlejším cílem práce bylo za využití empirického kvantitativního výzkumného šetření detekovat stav informovanosti a znalosti oslovených respondentů, nacházejících se v postavení obětí trestných činů, o aktuálních intervenujících formách odborné pomoci ze strany dotčených státních a nestátních orgánů a organizací.

Výsledkem anonymního dotazníkového šetření s oběťmi trestných činů bylo mimo jiné i zhodnocení ovlivnění života obětí trestných činů, a to rovněž po jejich psychické stránce. V tomto lze uvést, že trestný čin, kterým byla oběť zasažena, vždy nějakým způsobem ovlivnil její předešlý způsob běžného života. Někteří z respondentů jsou obezřetnější, někdo je úzkostnější a někomu se do běžného způsobu života vůbec nepodařilo začlenit zpátky. I z tohoto důvodu je třeba udělat vše pro eliminaci psychické újmy u obětí trestných činů v rámci předcházení druhotné viktimizaci, která spočívají ve zlepšení připravenosti policejního orgánu, a to ve smyslu způsobu vedení výslechu a následného jednání s oběťmi trestných činů tak, aby byl omezen výskyt sekundární viktimizace, a tím byl i eliminován negativní dopad trestného činu na oběť.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BLAŽEK, P., FISCHER, S., ŠKODA, J. *Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Praha: Grada Publishing, 2019. 156 s. ISBN 978-80-271-2013-0.
2. ČÍRTKOVÁ, L. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 445 s. ISBN 978-80-7380-461-9.
4. ČÍRTKOVÁ, L. Jak posuzovat zranitelnost oběti. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 6, s. 5-12. ISSN 1212-866X.
5. ČÍRTKOVÁ, L. Kontroverze při posuzování psychické újmy. *Právo a rodina*, 2016, roč. 18, č. 3, s. 5-11. ISSN 1212-866X.
6. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 318 s. ISBN 978-80-7380-581-4.
7. ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. 158 s. ISBN 978-80-262-0582-1.
8. DUGGAN, M. et al. *Revisiting the 'Ideal Victim': Developments in Critical Victimology*. Bristol: Policy Press, 2018. 340 p. ISBN 978-1-4473-3876-5.
9. HOLCR, K. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009. 190 s. ISBN 978-80-87212-27-1.
10. HOUBOVÁ, D. a kol. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 279 s. ISBN 978-80-7380-100-7.
11. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. 864 s. ISBN 978-80-8757-644-1.
12. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2013. 1304 s. ISBN 978-80-87576-69-4.
13. JELÍNEK, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2. dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. 319 s. ISBN 978-80-7502-016-1.
14. JELÍNEK, J., GŘIVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. 251 s. ISBN 978-80-87576-39-7.
15. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.

16. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář. § 1-139*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1287 s. ISBN 978-80-7400-109-3.
17. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing, 2017. 285 s. ISBN 978-80-247-5327-0.
18. VELIKOVSKÁ, M. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016. 168 s. ISBN 978-80-247-4849-8.

Elektronické zdroje

1. BKB. Poslání a činnost. *Bílý kruh bezpečí* [online]. ©2022 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>>.
2. ČESKO. POSLANECKÁ SNĚMOVNA. 617/0 *Vládní návrh na vydání zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)* [online]. Praha: PS PČR, 2012. 174 s. [cit. 2022-02-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=84575>>.
3. HODAČOVÁ, V. Více informací pro oběti trestných činů. *Policie České republiky* [online]. 2020 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.policie.cz/clanek/vice-informaci-pro-obeti-trestnych-cinu.aspx>>.
4. MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ, M. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: MV ČR, 2009 [cit. 2022-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/webpm/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>>.
5. PMS. O nás. *Probační a mediační služba* [online]. ©2022 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/o-nas/>>.
6. POLICIE ČR. Pomoc obětem trestných činů. *Policie České republiky* [online]. ©2021 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-pomoc-obetem-trestnych-cinu.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 1961. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

3. ČESKO. Zákon č. 209 ze dne 31. července 1997 o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 1997. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-209>>.
4. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 2009. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>>.
5. ČESKO. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR*. 2013. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>>.

Seznam zkratek

BKB	Bílý kruh bezpečí
ČR	Česká republika
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
PMS	Probační a mediační služba
TČ	Trestný čin

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tab. 1: Pohlaví respondentů.....	34
Tab. 2: Věk respondentů	34
Tab. 3: Dočkali se respondenti pomoci od státních orgánů?	37
Tab. 4: Věděli respondenti, na jakou organizaci se mají obrátit?	38

Seznam grafů

Graf 1: Trpí oběti trestných činů úzkostnými stavy?	35
Graf 2: Trpěly oběti trestných činů úzkostnými stavy již před trestným činem?	36
Graf 3: Cítí se oběti trestných činů v pořádku a šťastné?	36
Graf 4: Mají oběti trestných činů problém se zapojením do běžného života?	37
Graf 5: Byl postup Policie ČR v souladu s potřebami respondentů?	38
Graf 6: Jakým způsobem respondenti organizaci kontaktovali?	39
Graf 7: Vnímají respondenti pomoc od organizace jako dostatečnou?	39
Graf 8: Jakou formu pomoci respondenti využili?	40
Graf 9: Byli respondenti s poskytnutou pomocí spokojeni?	40
Graf 10: Jsou oběti trestné činnosti dostatečně informováni o možnostech pomoci?	41

Seznam příloh

Příloha I – dotazník	54
----------------------------	----

Příloha I – dotazník

Vážení respondenti,

jsem posluchačem 3. ročníku profesně orientovaného bakalářského studijního programu bezpečnostně právní činnost, obor bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě. Na základě uskutečněné součinnosti s organizací Bílý kruh bezpečí bychom Vás touto cestou rádi poprosili o vyplnění následujícího dotazníku, který poslouží výhradně ke zpracování empirické části bakalářské práce na téma „Pomoc obětem trestné činnosti“. Dotazník je plně anonymní, a Vaše odpovědi budou využity v rámci věcného zpracování bakalářské práce. Vaším úkolem je vždy odpovědět na následujících 18 uzavřených a otevřených otázek, kde označíte jednu z nabízených odpovědí, příp. odpovíte vlastními slovy.

Velmi Vám děkuji za Vaši ochotu spolupracovat.

Josef Lávička

Otázka 1: Jaké je Vaše pohlaví?

- a) žena
- b) muž

Otázka 2: Jaký je Váš věk?

- a) do 20 let
- b) 21-35 let
- c) 36-50 let
- d) 51-65 let
- e) 66 let a více

Otázka 3: O jaký trestný čin šlo?

.....
.....

Otázka 4: Trpíte po trestném činu úzkostnými stavy?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 5: Trpěl/a jste před trestným činem úzkostnými stavy?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 6: Cítíte se být po způsobené újmě a prožitém zážitku v pořádku a šťastný?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 7: Dělá Vám problémy zapojit se po prožitém zážitku do běžného způsobu života?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 8: Jakých organizací jste využil/a v rámci pomoci? Můžete uvést více odpovědí.

- a) Policie ČR
- b) Bílý kruh bezpečí
- c) Probační a mediační služba
- d) Člověk v tísni
- e) ProFem
- f) Linka bezpečí
- g) jinou, uveďte:

Otázka 9: Dočkal/a jste se pomoci od státních orgánů (policie, soudů apod.)?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 10: Byl postup příslušníků Policie ČR v souladu s Vašimi potřebami?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 11: Věděl/a jste, na jakou organizaci se máte obrátit?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 12: Bá/a jste si říct o pomoc?

- a) ano, z jakého důvodu:
-
-
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 13: Jak jste danou organizaci kontaktoval/a?

- a) osobně
- b) e-mailem
- c) telefonicky
- d) přes sociální síť
- e) jinou formou, uveďte:

Otázka 14: Co jste prožíval/a při komunikaci s danou organizací při popisu trestné činnosti, jíž jste byl/a obětí? Popište.

.....

.....

.....

.....

Otázka 15: Vnímáte pomoc od pracovníků dané organizace jako dostatečnou?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 16: Jaké formy pomoci jste využil/a? Můžete uvést více odpovědí

- a) psychologickou pomoc
- b) sociální poradenství
- c) právní poradenství
- d) tlumočnickou službu
- e) nouzové/azylové bydlení
- f) zdravotní pomoc
- g) finanční pomoc
- h) laickou pomoc
- i) jinou, uveďte:
-

Otázka 17: Byl/a jste spokojen/a s poskytnutou pomocí dané organizace?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Otázka 18: Jsou oběti trestné činnosti, podle Vašeho názoru, dostatečně informovány o možnostech pomoci?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu odpovědět

Děkuji Vám za čas, který jste strávil/a při vyplňování dotazníku.